

"Qui bé estima bé obeeix."

JEAN MONTALVO

"Obeeix lliurement qui fa seu el que se li demana, és a dir, qui ho assumeix amb la responsabilitat de la tasca lliurement acceptada."

OLIVEROS F. OTERO

La paraula 'obediència' etimològicament prové del llatí *ob-
audire*: escoltar amb atenció. Ens trobem amb serioses difi-
cultats quan, tenint una sèrie de pautes i límits a la llar, no
rebem la resposta que esperàvem dels nostres fills i estem
amoinats i no sabem què fer. Potser tant pares com fills
haurem d'escoltar més i que quedi molt clara la informació
que volem.

Es diu sovint: "Em costa molt que em facin cas!" És una
queixa molt corrent, quasi es pot dir que general, quan
estem reunits amb altres pares i mares. Tots hi estem d'a-
cord; podem dir que a tots ens costa que ens obeeixin.

Quin adult no ha de ser obedient amb el seu cap a la fei-
na, a l'hora de pagar impostos, respectar el codi de circula-
ció, etc.? És natural que els infants i adolescents es resistei-
xin sovint a les pautes i als límits que hi ha d'haver a la llar
pel bé de l'harmonia familiar i la bona organització.

Per servir-nos una mica de guia, podríem dir que fins
que els nostres fills compleixen nou anys ens pot resultar
més fàcil fer veure els límits. Hi ha més inconvenients en
l'etapa següent, la preadolescència (dels deu als tretze o

catorze anys) i en l'etapa adolescent (dels quinze als divuit anys). Aquestes edats, però, poden variar depenent del desenvolupament personal de cadascú.

Per a afrontar totes les situacions en què ens trobem respecte a l'obediència és fonamental, a totes les edats, saber demanar bé les coses; la paraula calmada, saber escoltar la protesta i la reflexió prèvia, en el sentit que allò s'ha de fer són elements que ajuden a obeir.

Hem de fer agradables i entenedores les pautes mirjancant la confiança. Aquesta confiança ha de basar-se en l'acte, que facilita que s'obeeixi, perquè el que es presenta és bo. Quan els nostres fills assimilen que l'acte d'obediència és pel seu bé, és un consol tenir constància del seu reconeixement als límits i pautes o a les quatre regles del joc que hem establert a la llar.

Per a l'acceptació d'aquestes regles del joc, els pares hem de presentar-les de manera atractiva. En aquest sentit hi ha dues actituds bàsiques que afavoreixen l'obediència dels fills: l'alegria i el bon humor.

L'actitud positiva i el somriure dels progenitors són sempre estimulants i necessaris per a facilitar i fer que s'assimili el missatge que es vol transmetre, i perquè l'infant i l'adolescent se'l facin propi. No cal dir que pare i mare s'hauran posat prèviament d'acord.

L'alegria i el bon humor tenen un paper molt important en els sentiments dels joves i també dels adults; per tant, si volem connectar sempre, res de desànim ni d'ordres negatives. Hem de donar les pautes i marcar els límits amb alegria perquè el missatge resulti atractiu.

Per a fer obeir és aconsellable tenir paciència. No es pot oblidar, quan parlem d'obediència, que mai és bo emprar

formes violentes d'autoritarisme, fruit de la voluntat de dominar o manipular. En el capítol següent parlarem d'aquest tema.

No podem ser els amos dels fills, ni posseir-los, ja que ells tenen la seva pròpia personalitat. El millor premi és veure que els fills exerceixen la seva obediència perquè volen; això s'aconsegueix amb el respecte, sense imposicions, sense perdre l'esperança que compliran amb el seu deure. De fet, quan confiem en ells, compleixen; quan desconfiem... difícilment ho aconseguim!

Per a obtenir dels fills bones respostes, els hem de demanar les coses amb seguretat, però sempre embolcallades d'afabilitat, tot transmetent un sentiment positiu.

Amb la creació d'hàbits a l'etapa infantil (de zero a sis anys), moltes formes d'obeir es van adquirint per la pràctica habitual. Quan els nostres fills viuen l'adolescència han de participar més en el que indiquem i, com és lògic, haurem d'estar ben disposats a rebre més preguntes i contestar-les, en una paraula, haurem de reforçar el diàleg, que serà més participatiu, com hem llegit en capítols anteriors; fins i tot hauré de dedicar més temps a negociar les propostes que ens facin i a pactar amb ells.

Quan per alguna causa els fills no obeeixen, hem de buscar el moment idoni perquè expliquin, amb franquesa, la raó de la seva rebellia i escoltar-los amb actitud oberta. El diàleg facilita la resolució de qualsevol diferència que tinguem. També hem de revisar si el que havíem demanat era oportú, ja que en parlar-ho se sospesa millor tot.

No oblidem que l'adolescent que ha de creure s'ha d'emotllar al criteri dels pares, però per a fer-ho necessita exercitar la seva llibertat, preguntar i reflexionar per prendre

les seves decisions. Amb paraules actuals, es tracta de saber negociar.

No es tracta de tenir fills contestataris sinó que és necessari estar sempre disposats a dialogar i a no perdre la comunicació per a escoltar les seves propostes i protestes. És millor aconseguir que sempre ens donin el seu parer i que obeeixin convençuts del que fan, mai moguts per la por a la nostra reacció si no són obedients.

1 CLAUS PER A L'ETAPA ADOLESCENT

- Seguir mantenint l'exigència i els límits que hem marcat segons el nostre estil d'educar. És bàsic mantenir el compliment dels horaris establerts, tant els que fan referència a l'hora d'arribada a la llar com al temps d'estudi, de mirar la televisió o d'esbarjo, i alhora negociar per arribar a acords, sempre amb serenitat.
- Els nostres fills tenen capacitat de reflexió i els hem d'ajudar a pensar, raonant-los les ordres que els donem.
- Indicar solucions als problemes dels fills, però si alguna vegada s'equivoquen aprofitar per recordar que no poden culpar-ne els altres i gairebé sempre es pot revisar el que no s'ha fet bé, reflexionar i rectificar.
- Proposar les pautes i els límits amb una barreja d'exigència i afecte i, sempre que es pugui, amb temps.
- Els pares no han de mostrar mai desacord davant dels fills pel que fa als límits establerts. La concordança s'ha de dur a terme sempre, encara que hi hagi una ruptura del matrimoni.
- Tenir paciència, saber esperar, no precipitar-nos; l'adolescent necessita un temps per a pensar i reflexionar si el que se li ha demanat és convenient per a ell.
- Evitar la inconstància a l'hora de fer complir les pautes establertes.

"No és el martell el que deixa polides les pedres, sinó l'aigua amb la seva dansa i cançó."

RABINDRANATH TAGORE

En una entrevista sobre educació familiar que em feien en un programa de ràdio, em van suggerir que no emprés la paraula autoritat. Ho vaig comprendre, ja que és un terme del qual, per diverses raons, s'ha confós el sentit original, i així ho vaig fer.

Etimològicament la paraula 'autoritat' prové del llatí *augere*, que vol dir: augmentar, incrementar, i s'escau perfectament en l'espai de la família. Segons el pedagog alemany Otto Durr, "el concepte d'autoritat deriva de la noció de fundar, fer créixer, crear". El que es proposen el pare i la mare que eduquen és créixer en els fills totes les seves capacitats i extreure el màxim de les seves possibilitats.

La paraula autoritat semblava que havia perdut prestigi, però actualment molts educadors creiem que l'hem de tornar a reivindicar. És evident que l'absència de pautes i de definició de límits ha conduït els nois i les noies a tenir poca capacitat per a progressar. En aquest llibre utilitzem aquest terme, perquè l'entendem fonamentat en el testimoni i ascendent dels pares i en la seva cooperació per a fer dels seus fills persones responsables.

Però quan no es viu l'autoritat a fi de bé per al fill o filla

sorgeixen uns defectes, que enumerem a continuació, i que haurem de fer el possible per evitar.

PROJECCIÓ EN ELS FILLS

De vegades pot succeir que projectem en els fills i en les filles les nostres debilitats, limitacions o frustracions. Per exemple, és bastant corrent que, si hom no ha triomfat professionalment en una carrera o no ha pogut estudiar una matèria determinada, es desitgi que no es repeteixi aquesta experiència; o també es pot exigir al fill que faci la mateixa carrera universitària que el pare o la mare sense comptar amb la peculiar manera de ser de cadascú i s'obligui, així, a adoptar una determinada opció.

Pot passar el mateix pel que fa al caràcter. Potser penssem que els fills tenen el mateix que nosaltres, i això no és cert ja que cadascú té les seves peculiaritats; recordem que ho hem estudiat en el capítol de "trets del caràcter". La conclusió a què arribaríem és que no es pot programar la vida dels fills, se'ls ha d'educar amb tot el respecte i anar descobrint les seves perspectives, orientant-les. Hem de presentar als fills un ventall de possibilitats, mai els podem accionar o dominar.

SOBREPROTECCIÓ

La sobreprotecció consisteix en un concepte exagerat de l'estimació que no permet que l'infant o l'adolescent tinguin la possibilitat d'equivocar-se, ni de fer quelcom per

pròpia iniciativa. Amb una exagerada protecció intervinem contínuament en les seves decisions.

Ara bé, no ens confonguem. La protecció és necessària quan hi ha un perill real, com podria ser un grup violent que fes la vida impossible al nostre fill; en aquest cas hem d'atendre les seves necessitats, assabentar-nos de què passa si ja fa uns quants dies que es troba malament i no vol anar a l'escola o si està trist. Quan notem actituds diferents de les habituals hem d'estar pendents i consultar amb els professors, demanant-los hora per entrevistar-nos amb l'escola immediatament.

No cal dir que la protecció és necessària si tenim un fill amb alguna limitació física, psíquica o de l'ordre que sigui; en aquests casos, ja ens aconsellaran els professionals com ho hem de fer per a extraure el màxim de les seves possibilitats i saber-lo tractar amb la dedicació especial adequada a la seva minusvàlua, discapacitat o retard.

No hem de sobreprotegir els fills, ja que no els deixarem provar el fracàs mai. És per al seu creixement vers la maduresa que els fills han de tenir l'oportunitat de conèixer per ells mateixos el risc d'equivocar-se. Aquest fet els estimularà a prendre decisions i a trobar les solucions idònies en el cas d'una mala actuació.

És habitual preguntar-se què passa, doncs, si per estar massa preocupats sobre què els passarà, els tallem les ales. El mal resultat educatiu d'aquesta exagerada protecció serà la manca de seguretat i, alhora, la timidesa, així com la poca autonomia i independència dels fills, perquè sempre esperaran que els resolguin els problemes.

Recordem l'anècdota d'aquella mare que aconsellava al seu fill aviador: "Fill meu, vola a poc a poc i baix." Sovint caiem en algun error com aquest!

AUTORITARISME

El duen a terme aquells pares i mares que tenen por de perdre el control i utilitzen bufetades, crits o amenaces per a obligar a fer quelcom. El senyal d'aquesta manera de fer és l'arbitrarietat; es mana qualsevol cosa sense reflexionar abans si era convenient i sense explicar les raons de l'ordre que es dóna. Tot és per imposició. La seva autoritat és la llei del més fort.

Les expressions següents mostren un abús de poder i la màxima anul·lació de la personalitat dels fills, i només aconsegueixen el desconcert de la mainada o la desobediència dels joves: "Ets petit i m'has d'obeir", "has d'obeir perquè t'ho mano jo, que sóc el teu pare", "això es fa i no en parlem més; si no ho fas rebràs".

El missatge que es transmet amb aquestes frases és de molt poca comprensió vers les necessitats i els sentiments dels fills. Per tant, la conseqüència d'aquesta actitud negativa a l'hora d'educar pot ser forjar persones molt retretes o molt rebels.

La prepotència d'alguna persona de l'entorn familiar acostuma a ser una de les causes de conflictes d'assetjament que s'han detectat a les escoles. El nen o nena que és tractat amb violència, moltes vegades respon amb violència envers els altres; ens trobem nens agressius amb conflictes de relació amb els seus companys que utilitzen la llei del més fort. Es tracta d'eliminar aquest tipus d'actitud en els nens, encara que sembli que no té importància.

En el cas dels adults, cal vetllar i vigilar; hi pot haver maltractadors, no només de violència física sinó també de violència psíquica vers els infants i adolescents. Qualsevol

forma de maltractament que es detectés ha de ser immediatament denunciada i arrancada d'arrel, ja que quan no es detura a temps ho pot contaminar tot. A aquest comportament autoritari i violent pot posar-hi remei l'expert que tingui els coneixements adients. Una conducta així ha de ser tractada per mirar de guarir-la.

No cal dir que quan un de nosaltres veiem que perdem l'autocontrol amb bufetades o amb frases humiliants als fills com ara: "amb el teu comportament, no faràs res a la vida", haurem de parar-nos a reflexionar. Quan detectem en nosaltres actituds de possessió que ofeguin l'autonomia de qualsevol dels membres més propers de la nostra família, ens hem de preguntar la raó d'aquest poc domini i visitar immediatament el metge perquè ens ajudi a controlar els nervis.

RIGIDESA

Una actitud de rigidesa ens condueix a ser incapaces de rectificar, de canviar d'opinió, a no estar disposats a escoltar ni a assabentar-nos del perquè d'una actuació determinada. Creiem que sempre tenim la raó sense respectar ni comprendre el perquè no s'ha fet quelcom de la manera que nosaltres desitjàvem.

Sempre s'aprèn dels altres; els fills poden tenir idees diferents a les dels seus pares i no per això deixen de ser bones. El contrari de la rigidesa és la flexibilitat per a saber valorar el que és important permanentment o allò que només ho és temporalment. Una forma interessant de ser més flexibles seria la de buscar amb els fills algun punt en què esti-

guem d'acord i, així, amb aquesta complicitat, podríem encetar diàlegs sobre els punts més conflictius.

Un exemple clar l'hem viscut molts pares quan ens hem enfrontat sense tenir mà esquerra amb un infant o adolescent i hem rebut rebequeries o cops de porta; en canvi, si hem sabut controlar-nos per no perdre els estreps, hem aconseguit conèixer el perquè d'aquelles protestes. En aquest tema també és important el to que fem en les converses amb ells. No cal ser dogmàtics per a fer-nos entendre, més aviat la suavitat serà un bon aliat de la flexibilitat.

Un pare em va explicar: "El meu fill havia arribat a casa més tard de l'hora acordada i el vaig esbrincar dient que se'n anés a dormir immediatament." L'endemà, aquest pare va rebre una trucada d'un jove que li agraïa la companyia que li havia fet el seu fill i li feia grans lloances del seu comportament. El noi s'havia trobat malament i el seu fill, en lloc de sortir amb el grup, es va quedar a fer-li companyia fins tard.

No cal dir que es podia haver evitat aquest malentès si el pare, en arribar el seu fill a la llar, s'hagués interessat pel que havia passat; hauria tingut flexibilitat en l'horari per rebre el benefici d'un bon diàleg.

COMPLIMENT DE LES SANCIONS

En el col·loqui d'una conferència una mare va explicar: "M'he enfadat amb el meu fill de quatre anys, li he dit que si no endreçava les seves joguines les hi amagaria i, a més, els propers Reis no li portarien res." Era el mes de febrer, per tant el compliment d'aquesta amenaça era difícil d'a-

consegir, passats onze mesos. Tots els participants ho van entendre així. La correcció havia de ser immediata.

A vegades la precipitació ens fa actuar de manera incorrecta. No tenir gaire temps és un mal aliat per a l'autoritat aconsellable. Pensem: "poca estona que estem amb ells, val més no portar-los la contrària", però és ben cert que haurem d'oblidar aquesta actitud.

Comentem ara una situació viscuda per molts de nosaltres: ens trobem a la cuina preparant el sopar. El nostre fill d'un any està entusiasmat obrint els calaixos inferiors del moble de la cuina i jugant amb totes les cassoles que troba. Abans ens ha buscat la mirada, potser esperant assentiment o reprovaçió, i hem pensat: "El tindrà una estona distret." Al final l'hem hagut de renyar. Bé, ja sabem que per a un futur proper haurem de preveure el que avui ha passat. Potser demà mentre diem al nostre fill que no desendreci li posarem a les mans una joguina; o bé l'apartarem de la cuina, que és un espai de risc per als infants, i li prepararem entreteniments en un lloc on sigui possible vigilar-lo. Això és tenir l'autoritat bona, en aquest cas és cercar el bé del fill: que s'acostumi a no jugar amb els estris de la cuina, que aprengui a gaudir amb el joc, que no estigui en un lloc perillós i que obeeixi.

! ALGUNES RECOMANACIONS SOBRE COM VIURE L'AUTORITAT

- L'autoritat es fonamenta en l'ascendent, el prestigi i el testimoni dels pares.
- La correcció mai no pot estar guiada per la nostra comoditat, pel nostre mal humor o per la nostra manca de domini personal.
- No hem de censurar el nen o la nena, sinó el que ha fet; ells esperen que els mostrem aprovació o rebuig per les seves ac-

cions, mai una lloança o un retret a la seva persona, que els enorgulliria o entristiria.

- No és bo renyar els nens davant d'altres persones, hem de procurar fins i tot no fer-ho davant dels germans, per evitar que se sentin humiliats i per no fomentar la rivalitat entre ells.
- No donar cap bufetada; la bufetada sempre humilia qui la rep.
- Saber acostar-se al fill amb humilitat quan hem perdut els estreps, saber rectificar, no ser rígids i demanar perdó.
- No podem improvisar les ordres o tenir desordre, és a dir, donar una ordre i una contraordre al cap de poca estona.

ARRISCAR-SE A SER LLIURES

"La llibertat, com la vida, només la mereix qui sap conquerir-la cada dia."

J. W. GOETHE

"La llibertat és un dels dons més preuats que el cel va donar als homes; no es pot igualar als tresors que guarda la terra i cobreix el mar: per la llibertat, així com per l'honra, es pot i es deu aventurar la vida; i, al contrari, el captiveri és el pitjor mal que pot esdevenir als homes."

MIGUEL DE CERVANTES

Finalitzem aquesta segona part sobre l'autonomia dels fills, després de reflexionar sobre el valor de l'esforç, la participació en la vida de família amb els encàrrecs, les pautes i els límits, tot dirigit a millorar la responsabilitat dels infants i adolescents. Hem rebutjat qualsevol forma d'opressió o de domini, sigui per autoritarisme, sigui per sobreproteccionisme. No podem eradicar de la vida dels nostres fills la capacitat de decidir i d'escollir, sense la qual no podrien ser lliures.

La correcta autoritat dels pares i la responsabilitat dels fills estan íntimament lligades amb la llibertat i amb la felicitat.

Quan preguntem a pares o mares què desitgen per als seus fills i filles, la resposta més freqüent és: "Que siguin feliços!" Ara bé, observem que cadascú té una idea diferent de la felicitat, depenent de la seva escala de valors; certa-

ment, el respecte per les opinions de tothom és fonamental. En aquest capítol contemplem la llibertat, basant-nos en les frases que l'encapçalen, com una aventura i com una conquesta. Alhora creiem que, acompanyada de la responsabilitat —per tant acceptant el risc que comporta— i cercant sempre el que és bo per als fills, es pot gaudir de la felicitat.

Ens podem preguntar què busquen alguns joves quan es droguen. Possiblement la felicitat, però allà no hi és. És l'engany, és un parany, és només un pobre somni d'evasió, i molt greu, ja que el somni no només s'esvaïrà amb brevetat, sinó que els portarà severes conseqüències, difícils d'eradicar.

Hem escoltat molts pares angoixats pels seus fills adolescents que freqüenten locals amb risc de drogues. Hem llegit que als Estats Units algunes famílies amb fills conflictius els internen per 40.000 dòlars a l'any al sud de Jamaica, amb vistes al Carib, en un centre que en diuen de modificació del comportament, que s'encarrega d'adreçar-los durant tres anys en règim com de presó per ensenyar-los a conviure ("Magazine" de *La Vanguardia*, 2004). Hem vist com molts adolescents són víctimes de greuges per part dels seus companys a l'escola. Escoltem, llegim i veiem, i tant de bo que no visquem cap de nosaltres a la nostra llar aquests problemes, ja que són proves del mal ús de la llibertat. Vegem què requereix aprendre a ser lliure.

LA CONQUESTA DE LA LLIBERTAT

No podem deixar de banda el testimoni que presentem els pares quan sorgeixen dificultats a la llar i el que es transmet

als fills. Davant de circumstàncies adverses, per tant, és qüestió de tirar endavant i amb bona cara. És cert que poden venir temporades de malalties, atur, problemes per arribar a final de mes, desavinences amb familiars o amics, etc. Són contrarietats que, si les sabem portar de manera positiva, faran un bé als nostres fills i filles ja que el nostre comportament serà un exemple per a ells.

La llibertat demana una activitat interior constant per a resoldre les dificultats internes de la pròpia personalitat o les externes de l'ambient. Internes, com poden ser el no saber-ne més, el cansament, l'amor al propi *ego* o les nostres limitacions. Externes, com les pressions de l'ambient, que actualment és competitiu i dominat pels canvis accelerats, les pressions d'algun grup amb addiccions a les drogues, etc. Totes les dificultats tenen bona solució si reflexionem amb calma i posem a temps els mitjans adequats, alhora que hem de procurar tenir una actitud permanent de voler superar-nos personalment, davant les pressions ambientals que considerem adverses; així, els nostres fills trobaran coherència entre la nostra manera d'actuar i allò que els diem.

És en aquest sentit que hem d'entendre la llibertat, potser comparant-la amb l'ascens a una muntanya; quan hem assolit el cim... quina emoció! Potser estem cansats i hauríem trobat entrebancs pel camí, però hi hem arribat; hem saltat per sobre de tots els clots. No hem perdut l'esperança i hem aconseguit l'objectiu que teníem. El mateix passa en la vida quan anem resolent dificultats per arribar a l'objectiu que ens havíem proposat.

Aconseguir la llibertat és un repte, una conquesta, un risc. És una aventura en la qual mai no estem sols. De la mateixa

manera que per anar d'excursió cerquem el millor recorregut en un mapa i l'anem seguint, per a resoldre tots els conflictes, problemes o incomprensions tenim a l'abast l'ajuda de persones properes que ens comprenen, llibres, conferències, experts en educació com ara els professors o orientadors familiars i, en cas necessari, metges especialistes. I hem de tenir sempre present que, tant per a les dificultats internes com per a les externes, la primera persona en qui hem de confiar i a qui hem de demanar consell és, normalment, el marit o la muller, implicat en un projecte de vida comú.

La llibertat, condició indispensable per a ser feliç, s'hauria de situar en el context de l'alliberament de tot allò que ens fa esclaus de les pròpies mancances. Tots tenim petites esclavituds: el tabac, la comoditat, la frivolitat, l'egoisme, la por del compromís, el mal humor... Respecte a això Chesterton diu que "el pitjor enemic de l'home és ell mateix".

Amb aquest exemple entendrem la importància de cercar un objectiu que doni significat a les coses que fem. El deure dels nostres fills és estudiar, però això no vol dir que els hàgim de motivar perquè treguin les millors qualificacions a classe, perquè siguin els primers – "has de ser un campió", els diem sovint-. No seria més enriquidor motivar-los perquè tinguin més elements per a viure pels altres, per a realitzar-se, per a ser feliços...? Aquesta actitud es pot aplicar en altres àmbits per fer veure la responsabilitat lligada sempre a la llibertat.

La llibertat és el do propi de les persones. Les persones, les podem educar. Els animals, només els podem ensinistrar. No podríem demanar a un animal –ni que fos a un gos, l'amic de l'home– que fes quelcom per ser feliç o per fer feliços els altres; no tindria voluntat per a triar. És l'home qui

no es mou per impulsos o per instint per fer sempre el que li ve de gust; això no seria llibertat, seria el que se'n diu llibertinatge. L'home, amb autocontrol, fa el que ha de fer... Bé, procura fer-ho... en principi! Quan no pren una decisió correcta i es deixa endur per l'impuls, després ha de corregir amb les conseqüències i sempre pot rectificar. El perdó s'aprèn i s'assimila molt bé quan es viu al caliu de la llar.

ELECCIÓ I DECISIÓ

De la mateixa manera que busquem el camí en un mapa quan hem d'anar d'excursió, els nostres fills també busquen una guia, una orientació en els pares. Quan no la troben, quan no es tenen referents, l'infant o l'adolescent pot perdre el nord i el bon camí. Per això convé demostrar als nostres fills quan una cosa és bona i és convenient fer-la i quan una altra no ho és. Quan mostrem la bellesa, la bonhomia de les persones i la veritat, els estem formant perquè aprenguin a viure decidint lliurement i triant el que està bé amb un acte lliure de la seva voluntat. No cal dir que moltes vegades s'equivocaran, com ens equivoquem els adults, i caldrà tornar a començar.

És educatiu per a les criatures començar proposant-los petits reptes perquè, més endavant, en puguin assolir de més elevats; han de ser reptes petits ja que l'infant no té l'experiència dels pares, que els ajuda a viure en determinats casos amb més prudència.

Em deia un pare fumador: "Jo no sabia, quan vaig començar a fumar, les conseqüències d'aquest mal hàbit. Ara que les conec no paro d'explicar-ho al meu fill, li passo la

meva experiència; de moment ell no fuma, jo l'hi he fet avorir i li demano perdó quan m'enxampa fumant. Espero, algun dia, deixar-ho amb l'ajut del metge... Ho hauré de fer per ell ja que no sóc capaç de fer-ho per mi." Cadascú és responsable dels seus actes.

No oblidem que és més lliure aquell qui més estima, i que la joventut té ideals i està més ben disposada per a l'heroisme quan es tenen uns pares entrenats per a ser lliures, gràcies a la seva empenya, a l'esperança per a ennoblir el seu treball i a la seva responsabilitat. Ajudem-los a descobrir la vertadera llibertat. No perdem mai l'oportunitat de demostrar-los estima i ells també estimaran. Tinguem l'objectiu en l'àmbit familiar de tenir un cor gran per a estimar i serem més lliures, estimarem més la vida que tenim, la farem estimar als fills i plegats serem més alegres, més positius, més feliços. Ajudem els nostres fills a construir-se la seva llibertat, resultat de la seva reflexió per la pràctica que han viscut a la llar i que han vist viure als pares.

! CONSELLS PER A L'EDUCACIÓ EN LA LLIBERTAT, ESPECIALMENT EN L'ETAPA ADOLESCENT DELS FILLS

- Educar per a la llibertat és educar per a ser feliç.
- La personalitat dels adolescents es va forjant en l'àmbit familiar i en el seu entorn, és per això que haurem de procurar que tinguin bons models. El millor són els referents dels pares, professors i bons amics, que mai poden ser substituïts pels personatges d'un *reality show* o d'un grup conflictiu.
- Els fills han de ser conseqüents amb el que han escollit. L'elecció sempre comporta l'exclusió d'una altra opció.
- Els fills no són de la nostra propietat i han de prendre les seves decisions essent-ne responsables. Hem de recordar això, ja que

no es pot viure amb serenar arrossegant tots els seus conflictes. Precisament, hem d'objectivar el que ens preocupa per poder-los orientar amb exactitud i encert.

- Informar clarament del perill de l'alcohol, les drogues i altres addiccions.

Tercera part
LA DESCOBERTA DELS VALORS

SER RESPECTUOSOS I TOLERANTS

"Llarg és el camí de l'ensenyança per mitjà de teories; breu i eficaç per mitjà d'exemples."

SENECA

"Els valors no es prediquen ni s'inculquen sinó que s'han de viure com un estil de vida, com una manera de fer."

SALVADOR CARDÚS

En la nostra societat tenim per valors fonamentals l'estima, la reflexió, l'honestat i l'amor a la justícia, entre d'altres. Són valors permanents, sense els quals no podem desenvolupar-nos correctament com a persones, si bé també és necessari aprofundir en els que esmentarem, com ara el respecte, la tolerància, el civisme o la solidaritat, que tenen un caràcter més social.

Els valors els hem de transmetre amb la força del testimoni. Els fills aprendran a incorporar-los fent la seva descoberta personal, amb l'ajut dels pares. És en la família on els valors es transmeten amb tota la força, gràcies als vincles afectius que es creen en el seu si.

Iniciem en aquesta tercera part la reflexió de valors educatius començant pel respecte i la tolerància.

La directora d'una escola m'escrivia una reflexió que em sembla adient transcriure: "És ben cert que socialment estem vivint un temps de forts desenvolupaments, especialment en el camp de les comunicacions. S'ha obert la porta

d'un món sense fronteres, ple d'oportunitats, on es desdibuixen molts límits però on també se subratllen més les diferències. Com a pares i educadors hem de formar, des de la infantesa, unes generacions madures, intel·lectualment obertes als canvis i adaptables a nous entorns. Més que mai, els adults, sabedors dels desequilibris socials i l'augment de la violència com a comportament social en molts països, hem de formar persones fortes en els valors del respecte i de la tolerància."

El respecte i la tolerància són importants per a ajudar els infants i els joves a tenir unes bones relacions familiars, escolars, laborals i socials. Educar en el respecte i la tolerància és un complement de l'educació de la llibertat i viure aquests valors és apreciar les persones respectant-ne la seva dignitat. No podem entendre la llibertat si no la contemplem, a més de com a fruit del domini personal i de l'alliberament de les limitacions, com una obertura vers els altres.

Tolerar ens pot semblar una paraula de poc pes si l'ob-servem en el sentit de: "hem d'aguantar o hem d'aguantar-nos, no podem fer-hi res." Però té tot el seu sentit i significat en l'espai familiar per a ensenyar a viure la paciència per apaivagar els cops de mal geni... o els cops de porta d'algun dels fills quan es neguiteja perquè li portem la contrària. Senzillament els fills s'han d'aguantar, s'han de dominar... Les portes no es poden trencar!

Avui parlem molt de ser respectuosos i tolerants, però poques vegades ho vivim del tot bé; només cal veure què passa quan ens reunim unes quantes persones. Que poques que escolten! Més aviat tothom hi diu la seva sense deixar intervenir ningú; tots parlem alhora.

Un exemple que molts hem viscut: la paraula respecte se sent sovint en debats a la televisió, però només serveix per a seguir dominant o ridiculitzant els altres; sembla que el més fort és aquell que crida més.

Seria interessant que tothom pogués dir el que pensa sobre qualsevol tema des de les seves conviccions, i que fos escoltat i escoltés els altres; així es transmet una actitud compromesa i respectuosa. Els nostres fills i filles aprenen, per osmosi, si veuen que tenim l'actitud d'enraonar amb respecte i saber escoltar els punts de vista diferents dels nostres sense alterar-nos.

Us parlaré d'una vivència sobre quelcom cada dia més present en la nostra societat i que s'escau pel tema que tractem del respecte i la tolerància.

En una conferència que vaig donar en una escola, em vaig trobar una mestra preocupada per un nen immigrant que era menyspreat a l'aula. Una mare que hi assistia va comentar que a ella tampoc li agradava aquell nen; amb la seva actitud negativa, feia que el seu fill no s'hi acostés. Ja estava tot explicat, si bé la seva veritat va donar peu a moltes altres aportacions que podien fer-la canviar d'opinió; reconèixer en públic el seu pensament va ser un primer pas per a acollir millor el nouvingut.

Hem de procurar, davant dels nostres infants i adolescents, no fer mai cap comentari negatiu de ningú i saber acollir aquells que són diferents pel que fa a cultura, raça o religió. Aquesta és una de les grans assignatures que ens queden per aprovar, però l'hem d'anar incorporant amb força a l'educació. Haurem d'enfortir aquest punt de la interculturalitat des de la llar i des de l'escola. Caldrà acollir molts nouvinguts, no només amb respecte sinó amb afecte, i hem

d'estar preparats. De la mateixa manera, tots els que arriben al nostre país hauran de valorar el fet d'una convivència amb harmonia. És evident que aquesta convivència s'enriqueix i la cultura s'amplia quan persones de diferents països ens tractem i arribem a establir sòlids lligams d'amistat.

Estiguem, a continuació, atents a alguns aspectes que podrien entorpir el respecte i la tolerància vers els fills.

AMOR EXAGERAT A L'“EGO”

Que no ens succeeixi com en Guille, el germà de la Mafalda del conegut Quino, aquella vegada en què ella el va trobar plorant desconsoladament:

“Què et passa, Guille?” “Em fan mal els peus”, va respondre. La Mafalda es fixa en els peus de la criatura i li explica: “És clar, Guille, t'has posat les sabates canviades de peus, les dus al revés.” En Guille, després d'un instant per a comprovar el fet indiscutible, comença a plorar més fort. “I ara, què et passa?” “Ara em dol el meu orgull.”

El primer enemic, el tenim dins nostre: és l'amor propi, germà petit de l'orgull, que ens fa cecs a la tolerància. En educació familiar, i no només en educació familiar, això és un problema, ja que ens costa admetre que, per descomptat, no som els més savis del món ni tenim sempre la raó de tot. Aquesta actitud molesta especialment els nostres fills.

Hi ha moltes matèries opinables i, per tant, no podem ser rígids en la defensa de les nostres idees. Aquesta actitud comprensiva vers les opinions dels nostres, muller o marit, adolescents i joves, serà la clau per a una confiada comunicació, respecte i una bona tolerància.

Necessitem establir diàlegs, però sense oblidar que les idees no s'imposen sinó que es proposen. Recordem que els fills cerquen en nosaltres la coherència entre allò que diem i allò que fem. Siguem tolerants, siguem respectuosos; si desitgem que ells ho visquin, també ho hem de viure els adults. Mai no hem de parlar “fent sentències”, sinó amb tacte i afectuosament.

RELATIVISME O TOLERÀNCIA

No ens confonguem i no traguem importància a les temàtiques actuals que són fonamentals per a l'educació i maduresa dels nostres fills i filles. No ens acostumem a pensar “tot és molt relatiu”, ja que hi ha principis que no es poden minimitzar.

“Tothom ho fa”, “la majoria pensa...”, “es diu que...”, “tot és bo”, “els temps han canviat” són expressions que ens saben molt greu quan els adolescents les utilitzen per a conquistar-nos. Per exemple, per aconseguir tornar a casa a les cinc de la matinada després d'una sortida: “Sóc l'únic del grup que no té permís”, ens diuen.

Aquesta situació tan habitual, l'hem d'afrontar retardant les sortides nocturnes dels joves: com més triguem a deixar-los sortir més madura serà la seva personalitat. Cal anticipar-se, abans d'arribar a l'adolescència, i fomentar l'afecció per alguna activitat, l'esport o altres; com més formació i motivació per altres interessos hagin adquirit els nostres fills, més fàcil serà resoldre el conflicte de les sortides nocturnes.

Què més podem fer? Per no sortir-ne malparats, podem parlar al nostre fill de com és d'original quan no segueix

Els plantejaments negatius no són agradables. Com podem ensenyar a viure el respecte si no ens respectem mútuament? Per tant, en primer lloc, siguem congruents. Siguem molt comprensius amb el marit, la muller, els avis, els familiars propers, els veïns. Ja sabem la dita: "dos no es barallen si un no ho vol." Sempre es pot pensar, per no enfadar-se més, que un mateix no tenia raó i, després, amb calma, sospesar la discussió.

Què fer quan els fills ens tracten amb poc respecte de paraula? Pensem en quines circumstàncies ho han fet; si era per cansament o perquè els havíem repetit massa vegades un tema que era molt punyent o es feia esment d'un punt per a ells més feble, més sensible, o els havíem parlat en to brusc. Això pot ajudar a disculpar, en el fons pot ser una prova de confiança envers nosaltres. És millor viure la sinceritat en família, encara que tots ens hem amoinat una mica en algun moment quan els fills s'han expressat de mala manera. Quan es diu tot amb sinceritat es pot "recollir" millor el fill o filla si té un conflicte, i se'l pot ajudar millor. Fins i tot queda la possibilitat de demanar perdó, els uns i els altres, i reconèixer les debilitats que tots tenim.

El respecte i la tolerància, els hem de demostrar especialment amb el nostre testimoni i, sobretot, amb més comunicació i estima en èpoques de crisi, com són aquelles en què un fill o una filla estan més ofuscats. Després d'una crisi dels nostres fills, sempre ve un creixement si els pares ho enfoquem amb comprensió.

aquest corrent, malauradament permissiu i de risc. Podem establir complicitat amb els pares dels seus companys; comprovarem que a aquests els diuen el mateix i que tampoc els agrada; per tant, és més fàcil intentar posar-se d'acord per cercar alhora altres opcions, però sempre amb enginy, ànim i constància, i amb paciència i comprensió.

Basem-nos en les dues característiques dels adolescents: la seva és l'edat dels ideals i el temps de sentir-se estimats pels pares. Avui els pares es mostren molt preocupats pels perills de les sortides nocturnes dels seus fills. Davant d'aquestes sortides, cal saber presentar alternatives i orientar el noi o la noia a no deixar-se endur per la frivolitat, a la qual sovint s'hi afegeix l'alcohol i les drogues.

Tot ens condueix a pensar que la resposta "tothom ho fa" ens alerta per educar millor i per ensenyar a saber distingir. No podem anar dient que tot està permès perquè ho facin uns quants (a vegades una minoria que fa més soroll). Esmercem temps perquè els nostres fills tinguin capacitat crítica i no es deixin confondre. És en l'espai familiar on s'ha de trobar orientacions sobre la realitat quotidiana. Quan es dona una negativa o s'ha de retardar la sortida de nit, cal explicar-los el risc que hi trobem i cal saber escoltar, però mantenint-se ferm. Tornem a marcar la frontera que creguem oportuna del límit que necessita l'adolescent. Cal tornar a carregar-nos de paciència, sense perdre la confiança ni el diàleg amb els fills.

“La feina és, gairebé sempre, una preocupació: quan en tens la pateixes la majoria dels dies; quan no en tens, el desconsol encara és més gran perquè no existeix cap feina pitjor que buscar-ne.”

MILDE PONCELAS

Cada dia sentim dir als nostres companys de feina, a la família, als veïns, fins i tot als que s'han trencat una cama, que han de córrer; tots tenen pressa. De bon matí ja empenyem els petits a l'escola amb un: “Corre, corre, que farem tard!” Es fa palès, d'una banda, que hem d'ensenyar a pensar i a reflexionar i, de l'altra, que si ens organitzem millor i aprenem a ser tots més diligents, potser ens quedarà temps per a conversar. L'agenda sempre serà una bona aliada, ja que un cop escrit el que hem de fer, les coses es fan per ordre, amb menys sensació d'estress.

Conversar és el que va poder fer, gràcies a dedicar temps a la seva filla, una amiga meva. La nena, de cinc anys, llegia el poema de J. Llongueres “Les formiguetes” en veu alta. Eren les sis de la tarda. La nena li va dir: “mentre llegia, pensava: ‘A veure si la mare s'adormirà com faig jo quan m'explica un conte en anar a dormir.’” Aquesta frase va divertir la meua amiga. La petita havia associat la lectura amb el conte que la mare li llegia en anar a dormir i suposo que el llenguatge que havia fet servir (“pensava...”), per cert molt ben emprat per a una nena de cinc anys, era la influència d'una bona lectura.

139

! ALGUNS CONSELLS PER A FOMENTAR EL RESPECTE I LA TOLERÀNCIA

- El termòmetre de la tolerància i el respecte serà la comprensió que es tingui, en primer lloc, amb els punts de vista de familiars, amics i coneguts.
- Cal escoltar sempre, i després parlar amb claredat i audàcia, rebutjant fets reprovincials; mai ofenent la persona amb la qual no estiguem d'acord, ja siguin joves, familiars o amics.
- No fer mai greuges a ningú; tothom té la possibilitat de canviar si és ben tractat.
- Acollir els immigrants i els nous nadius com ens agradaria que ens acollissin a nosaltres si ens trobéssim en situacions semblants. Actualment es fa més palesa la necessitat d'explicar als nostres fills que han de saber respectar els costums, tradicions i formes d'actuar d'altres països.
- El perdó és un punt essencial per a ajudar a viure la tolerància i el respecte pels altres.
- Cal raonar i proposar idees diferents, però deixant sempre un espai a allò que pensen els altres, sense imposar.
- No oblidar que l'etapa adolescent és l'edat dels ideals i potenciar-los.
- No creure que les nostres opinions són millors que les dels altres.
- Evitar jutjar sense tenir tots els elements i sense conèixer la intenció amb què s'ha dut a terme una actuació.
- No evadir-se dels conflictes o abandonar les pròpies conviccions.
- No tenir actituds racistes ni dictatorials, ni fer cap comentari o gest que mostri menyspreu.

138

Parlàvem del poema d'animals que llegia aquella nena de cinc anys. Apliquem-ho al concepte de laboriositat. Podem evocar la feina que fan les formigues, la faula de la tortuga i la llebre, i també les cel·les que construeixen les abelles. Són rondalles o històries que podem aprofitar per a ajudar a fer entendre la laboriositat als infants.

Alguns anys enrere, quan no existia la televisió, s'anava al cinema, es llegia i s'escoltaven contes els quals mostraven models que calia seguir en situacions concretes per a aprendre el valor del treball, allò que anomenaríem la lliçó. Per a molta gent el sentit de la vida rau en el treball. Això, antigament, era acceptat pels fills d'una manera natural i comportava el desenvolupament d'alguns valors, com ara la laboriositat. De fet, l'expressió avorriment estava exclosa de la majoria de famílies.

Una persona gran, d'uns setanta anys, m'explicava allò que, quan tenia nou anys, li responia el seu pare quan ella deia que s'avorria, un diumenge a la tarda: el pare l'enviava a llegir l'enciclopèdia Espasa. Ella comentava que la lectura li resultava molt feixuga i no suportava gens bé el pes del llibre, però comprenia que el seu pare ho feia pel seu bé. Passats uns quants anys, la curiositat intel·lectual se li havia incrementat com a conseqüència d'aquelles llargues hores de lectura.

No us sembla que tot plegat era el resultat que la televisió no estava tan present a les llars i encara no havia començat la proliferació de tants canals? Molts estem d'acord que la televisió —llevat que s'aprofiti com un mitjà de diàleg— ens priva de contes, lectura i conversa.

És fonamental fer entendre als adolescents que la feina és necessària com un servei als altres i a la societat, i per a cobrir les nostres necessitats bàsiques d'habitatge, alimentació, escola, cultura; per això els adults treballem i alhora ens ho passem bé i ens realitzem.

L'obligació dels escolars és instruir-se i aprendre uns coneixements amb vista al futur. En l'etapa adolescent, es troben més motivats a estudiar quan els diem que podran triar el que desitgin fer, donant prioritat a la seva autonomia i llibertat per a decidir.

"Molts adolescents d'avui no troben el que trobaven els adolescents d'èpoques anteriors: punts de referència per a confirmar els seus ideals; camins i models per a poder desenvolupar-los i concretar-los. Observen, per exemple, que els valors preferits per molts adults (fins i tot pels seus propis pares) són l'èxit, el rendiment, el poder dels diners, el benestar. Els nous ideals dels adults es redueixen, en molts casos, a una vida aburguesa" (Castillo, 1995).

Tampoc podem deixar de banda un altre aspecte: quan els nostres joves han acabat el batxillerat és interessant fer-los veure la necessitat d'incorporar-se a fer tasques de voluntariat, que aporten gratificació i, com que no són remunerats, permeten fer entendre millor el valor del treball. Són, alhora, un bon entrenament per a la seva futura entrada al món laboral.

Pensem que sempre ens ha de quedar molt clara una idea: transmetre als fills i filles que treballar és quelcom que resulta enriquidor, que ens ho passem bé i, davant seu, no hem de fer comentaris sobre amics o coneguts valorant com una meravella el fet de tenir molts béns materials... No seria força trist treballar només per acumular diners?

Podríem passar la vida esgotats per aconseguir-los, sense poder respirar ni gaudir de la família i altres coses belles que proporciona la vida, i quan fóssim més grans hauríem de gastar els diners en medecines com a conseqüència de l'estrès.

La frase següent, que ens ajuda a reflexionar sobre el valor del que tenim, i a no deixar-nos endur pel consum, ni crear-nos necessitats supèrflues i així fer que els nostres infants i joves ens imitin, és d'Aristòtil: "Potser no hem de mesurar una cosa pel valor que li donem quan la tenim sinó pel que li donàvem abans de tenir-la."

REFLEXIÓ

Apliquem la laboriositat a la vida pràctica dels fills en edat escolar. Es diu que el temps és or i realment ho és, és el tresor més valuós que tenim. Seria una llàstima que, per no haver estat atents a la tasca de fomentar l'aprofitament del temps, els nostres joves cerquessin la felicitat en el plaer, el consum immediat, sense gaudir de la gratificació del treball realitzat amb esforç i la satisfacció que provoca la seva contemplació.

Hem de dedicar temps als nostres fills per a ensenyar-los a pensar. En l'època infantil, si els fem observar el seu entorn, aprendran amb més facilitat a fixar-se en tot i a concentrar-se; si els fills observen, podran pensar, i també fomentarem la inventiva i la creativitat. Aprofitem qualsevol ocasió com pot ser fer mirar objectes de casa, fotografies antigues dels avis i d'altres èpoques, edificis emblemàtics, visitar el zoològic, el camp o una granja.

Observar, reflexionar i que expliquin què veuen, com aquell qui juga al "veig, veig", per cert, tan útil en els viatges en cotxe amb criatures.

Tanmateix, els nens poden explicar què veuen i senten amb els seus dibuixos o escrivint una redacció. No es tracta que aprenguin només les idees dels altres, sinó que aportin les seves amb suggeriments, amb iniciatives, fruit del que han cavillat.

Vivim tots plegats massa de pressa i massa envoltats d'imatges que ens priven de pensar. Sovint, dominats pel consum, volem que tot sigui immediat. Per això, els pares hem d'impulsar l'esperit de curiositat amb l'observació. I viure estones de repòs per a dialogar i conversar sobre el que sabem i el que saben.

No hem de deixar mai de valorar el gran benefici que reben els fills quan s'organitzen excursions familiars i es gaudeix amb calma de la natura; és una gran ocasió per a valorar-la i prendre'n consciència i alhora descansar del brogit de la feina (els adults) i de l'escola (els nens i joves).

PLANIFICACIÓ

Hem d'educar els nostres fills perquè no malmetin el seu temps i l'aprofitin al màxim, i inculcar-los l'hàbit d'organitzar-se, amb la reflexió prèvia sobre allò que han de fer.

Hem de preveure en família totes les tasques i planificar-les a l'agenda; així tindrem el cap més centrat en el que estem fent i podrem oblidar els temes pendents. Ja ens n'ocuparem en el seu moment. Els canvis d'aquesta societat, més tècnica, exigeixen organitzar-se i poder gestionar el temps de manera

més efectiva. Les nostres àvies no tenien els electrodomèstics que tenim ara... benvinguts siguin!, però recordem que, gràcies a tenir-los, podem estar més pels fills. Les feines poden ser delegades a les màquines, però el temps de la vida de família no es pot delegar. És nostre i d'ells.

Ensenyem també als infants i joves a preveure i a organitzar-se amb detalls pràctics: ser aplicats en el moment de fer els deures de l'escola, deixar preparada la motxilla per a l'endemà o recordar si els han demanat quelcom extraordinari a l'escola –no fos cas que al matí ens demanin dos pots de iogurt buits per a fer manualitats i no en tinguem cap– o fer l'encàrrec que tinguin adjudicat a la llar, i ser constants per acabar el que s'ha començat. Escriure el que han de fer per determinar el temps que han de dedicar a cada assignatura pot ajudar a concentrar-se millor i augmentar el temps de descans.

Hem començat parlant d'animals; pot anar bé llegir amb els fills petits la faula de la tortuga i la llebre, estudiar la vida de les abelles i, per exemple, veure junts algunes pel·lícules de l'estil de *Bichos*, de Pixar Disney, amb els de vuit a deu anys, i *La tortuga i la llebre*, de Disney, per als més petits. Per descomptat, també es pot recórrer a molts altres contes que tinguem a mà, que els facin entendre la importància de no ser mandrosos. Es tracta d'anar-los inculcant el valor del treball i el valor de la reflexió, per a ajudar-los a pensar.

↓ ALGUNES PREGUNTES PER A FER REFLEXIONAR ELS NOSTRES FILLS

- Per què has decidit deixar els deures i veure la televisió?
- Per què t'agrada aquest llibre?
- Per què t'ha agradat aquesta pel·lícula?
- Per què vols veure aquesta pel·lícula? T'has informat de l'argument, dels actors?...
- Pots organitzar-te millor per enllestir aquesta feina amb més diligència?
- Per què creus que t'he fet aquesta observació sobre el teu comportament?

↓ ACTITUDS QUE HEM D'EVITAR

- Respondre una pregunta dels fills sense pensar-la ni ponderar-la.
- Deixar de ser previsors o perdre el temps, per poca organització o planificació.
- Faltar a la puntualitat; no ho oblidem mai: els altres també tenen feina.
- Dir frases com ara: "Tinc ganes que em toqui la rifa per no haver de treballar mai més."

"Qui és bo en família, també és bon ciutadà."

SÓFOCLES

Sovint llegim o sentim notícies d'actes incívics arreu de la ciutat, amb l'agregant que cada vegada s'intensifiquen. Es fa palès que de ben petits haurem d'educar els fills en les bones maneres i en la urbanitat, i així col·laborar perquè no es perdi l'esperit cívic que, a més, té tant a veure amb la imatge del nostre poble o de la nostra ciutat. Una manera de fer que el nen entengui que el carrer és una continuïtat de casa seva és, per exemple, preguntant-li: "Si a casa no llences papers ni xiclets a terra, per què ho fas al carrer?"

És evident que tant a la llar com en societat les bones maneres contribueixen a fer la vida més agradable a tot hom i a fer pensar als nostres que no viuen sols sinó que formem part d'una comunitat.

També sovint sentim aquesta frase: "Jo faig sempre el que em ve de gust...", per demostrar que s'ha arribat a la màxima aspiració, com si per a ser feliços només fos necessari viure per a la pròpia comoditat en el menjar, beure, diversió o consum. I els altres... on els deixem?

De vegades coneixem un nen respectuós i callat i en veiem un altre que es burla de l'actuació del primer; aquestes actituds de mofa i grolleria són incomprensibles. Es confon la

discreció del nen que sap respectar amb la timidesa. És cert que la persona discreta té la gran qualitat de saber callar i deixar parlar i no importunar els del seu voltant. Puc intuir que darrere d'aquest silenci de l'infant hi ha uns pares que, en l'etapa infantil, li han dit: "Un moment, si us plau, espera't, d'aquí a una mica estaré per tu...", i després l'han escoltat.

Hem d'anar llimant aquests impulsos dels nostres fills amb suavitat, perquè entenguin que no poden ser el centre del món. Això no té res a veure amb el fet que hem de donar afecte continuament ja que, si no fos així, els nostres fills serien criatures amb mancances afectives. Tractem-los amb afabilitat, sempre dóna bons resultats, però han de saber cultivar la paciència i no interrompre, i pensar a viure per als altres amb solidaritat, especialment amb els germans. La companyia d'una persona que tingui prudència i mesura en el parlar s'agraeix, i això s'aprèn a casa.

Acostumar les criatures a moderar-se per fer la vida més plaent als altres és aprendre a conviure en pau. No calen gaires normes d'urbanitat escrites en un llibre, sinó que pares i mares en donin testimoni. En aquest tema del comportament, sempre queda gravada la imatge que es dóna a casa.

Us explicaré algunes vivències:

- Mentre esperava el meu torn per comprar en una botiga, un nen de tres anys reclamava a la seva mare la lla-minadura que li havia comprat. Ella, serenament, va contestar, mirant-lo als ulls: "si us plau", el nen ho va repetir i va rebre la lla-minadura, amb el recordatori de donar les gràcies i llençar el paper d'embolicar a la paperera.
- Un dia, a l'autobús, va pujar un ancià i va fer un gest de contrarietat ja que tots els seients estaven ocupats.

De la part posterior es va aixecar una nena d'uns dotze anys i, amb un somriure, va asseure materialment l'home al seient que ella ocupava. Ho va fer amb la senzilla llessa de la persona generosa que vetlla pel bé dels altres i no espera res a canvi, amb naturalitat, i va estar pendent del moment de la parada en què havia de baixar aquella persona desconeguda per ajudar-la. Tot ho va dur a terme sense mirar ningú ni buscar aprovació. L'esperit de servei, la disponibilitat, van quedar palesos en aquella acció.

- Caminant per un carrer del meu barri, vaig veure l'es-cena següent: una noia molt ben arreglada estava asseguda al pedris d'una botiga, amb una mirada atenta i donant conversa a un captaire d'aquells que van recollint amb un carretó totes les deixalles aprofitables que troben.

Aquests tres exemples viscuts –als quals podríem, cadascú de nosaltres, afegir-ne molts– mostren coses petites de la vida diària que ajuden a viure el civisme i la solidaritat.

Un suggeriment, que fa referència a la solidaritat: posem als joves que donin classe d'algun esport, d'informàtica, o que participin en algun projecte social i que sigui triat per ells. Primer ho poden fer un dissabte al matí en l'àmbit del seu barri, després ja arribaran més lluny. Anima molt somiar coses bones per als fills i proposar-los-hi amb optimisme i il·lusió, amb la finalitat que no quedin en la mediocritat i duguin a terme els seus ideals de joventut.

Vaig llegir una entrevista que tractava del paper dels joves en la societat i la responsable d'una ONG, entre altres coses, exposava: "El jove, el millor que pot fer mentre no té recursos propis per a aportar diners, és donar part del seu

temps, adonar-se de la realitat social que es viu a la seva ciutat, al seu país i a altres països. Els principals valors que procurem transmetre als joves són la consciència social, el respecte, la tolerància, els valors de la interculturalitat i la seva participació social en l'ajuda als més necessitats. Els joves d'avui construïran un futur millor."

En una altra entrevista, a una persona de relleu cultural se li preguntava sobre el civisme, i una de les respostes que donava -fent referència als mitjans de comunicació- era la següent: "Els mitjans de comunicació són els responsables del llenguatge pobre dels infants, ja que aquests repeteixen el que aprenen a la televisió."

Davant d'això ens preguntem: "Tenim prou cura de les paraules que utilitzen els nois i noies i de quins programes de televisió veuen? Ens adonem que el cultiu del bon llenguatge és un element important que hem de fomentar i incorporar a la vida dels nostres fills i filles?"

Parlem ara de la imatge de les ciutats i de com ens dol veure les façanes de les cases amb pintades o signatures o el mobiliari urbà destrossat pel vandalisme; per més que es vulgui evitar i per més que es repari, es segueix evidenciant aquesta actitud incívica i el poc respecte per la comunitat on es viu. Arran d'això, ens preguntem: no podrien els incívics aprofitar les tanques provisionals de les obres per a demostrar el seu art? A la llar, oi que no deixem que les criatures ens pintin les parets de la sala d'estar i, en canvi, els fem dibuixar als papers i a les pissarres?

Conec un empresari que va solucionar-ho de la manera següent: "No em pinteu més la façana de la meua empresa, feu-me un quadre i us el compro." Les pintades es van acabar a la seva paret.

Crida l'atenció un altre fet positiu que dona bons resultats. Nicholas You, comissari de l'exposició "Bones pràctiques urbanes" del Fòrum de les Cultures de Barcelona, explicava la iniciativa de la ciutat de Santo André (Brasil): "La ciutat va decidir convocar els joves *grafistes* organitzant cursos i, als guanyadors, els feren encàrrecs oficials. La ciutat aprofitava el seu art i alhora canalitzava els seus interessos en formació: disseny i oficis." És un bon referent per a reconduir una falta cívica i encaminar-la cap a una bona finalitat.

Plantegem-nos quina és la nostra actitud i el nostre comportament per a saber si som realment transmissors d'aquests valors per a animar la bona conducta dels nostres fills en l'àmbit familiar, en l'àmbit escolar i en l'àmbit ciutadà.

Preguntem-nos com anem d'higiene ciutadana a l'hora de passejar el gos, de llençar la brossa al contenidor o penjar en els altres quan conduïm el cotxe, i, a la llar, de tenir cura dels objectes, de tenir el volum de la televisió adient -pensant en els veïns-, de deixar la roba endreçada... Riem les paraules grolleres que diuen els infants de casa, i fins i tot a vegades les repetim?

Una altra vegada hem de recordar que el millor predicador és l'exemple.

! ALGUNES OPCIONS PER A CONVIURE AMB CIVISME I SER SOLIDARI

- Respectar la natura, no deixar deixalles al bosc, recollir els excrements dels animals, reciclar la brossa...
- Evitar veure programes de televisió que transmetin un llenguatge groller.

- Donar a casa exemples de civisme i solidaritat que sempre quedaran gravats en els fills.
- Ser moderats en el menjar i sobris en la beguda.
- Procurar tenir un aspecte personal agradable tant fora com dins de casa.
- Escoltar música a la llar amb el volum adequat.
- Tenir deferències amb els ancians, els nouvinguts i les persones amb disminucions.
- Ensenyar a viure la solidaritat als nois i noies amb suggeriments pràctics: fer companyia als més propers: familiars, veïns o malalts, sobretot als més desvalguts.
- Evitar caure en el *passotisme* participant en alguna associació en què puguem ser útils i solidaris: associacions de veïns o altres projectes de caràcter social.

SABER COMPARTIR

"No hi ha cap bé que ens doni goig si no el compartim."

SENECA

"Acceptar el favor d'un amic és fer-n'hi un altre."

JOHN C. COLLINS

Dedicarem aquest capítol a la capacitat de compartir, a l'alegria de viure amb fortalesa, a la satisfacció que dona no ser egoista i al goig que provoca la generositat. Partint del fet que sempre costa prendre la decisió de donar o compartir el que és nostre, sabem també per experiència que aquesta és una de les claus de l'autèntica felicitat. Es diu que "rep més qui-més dona" i això és ben cert.

En aquestes pàgines ja hem arribat a la conclusió que actualment necessitem, com el pa que mengem, nois i noies més fermes, amb capacitat de ser generosos. Per això tots plegats hem d'aprendre a no acaparar i a saber compartir el que tenim, i els fills ho descobriran pel nostre testimoni.

Potser ara, en llegir aquestes paraules, recordem que fa poc hem cedit a aquell caprici del fill de tres anys, que ens ha demanat un caramel abans de sopar, o al del de quinze anys, a qui acabem de donar uns quants euros extra per a carregar el mòbil, tot i que ja havia exhaurit els diners que havíem acordat. Són aquestes debilitats dels pares les que van afeblint els infants, nois i noies, amagant-ne les capacitats per

arribar a ser persones fortes i generoses. És una pena haver estat uns pares poc valents i deixar que els nens només pensin en ells! Per saber donar s'ha d'ensenyar a viure la fortaleza que ajuda a dur a terme la generositat. La fortaleza és bàsica per a tenir autocontrol.

Tanmateix, qui és generós sempre genera alegria. Si els pares sabem fer la feina amb bon humor i sense queixarnos, si sabem compartir el que tenim, els infants i adolescents ho descobriran a la llar, per contagi, per osmosi. La generositat s'aprèn dels progenitors quan aquests tenen actituds positives i magnànimes envers ells i amb aquells amb qui més es relacionen. Com podem parlar de fermesa si rondinem? Com podem parlar de generositat si som gairepares?

Quan el nostre fill té dos o tres anys, el pare o la mare li hem d'ensenyar, encara que sigui jugant: "Ara et toca a tu tenir aquesta joguina", "ara em toca a mi". Les criatures poden aprendre així a compartir. És una forma senzilla d'aconseguir una relació fonamentada en l'afecte, on donar i rebre sigui recíproc i es palpi com quelcom agradable; relacionen la nostra complaença amb aquest aprenentatge i que estan fent una cosa bona que proporciona alegria als pares. Ho imitaran i repetiran.

Cal iniciar, doncs, en l'etapa infantil el saber compartir, i tenim infinites ocasions per a fer-ho, a part de la llar, al parc, a la platja o anant d'excursió amb altres amics. Tots hem tingut problemes amb la galleda i la pala, amb la bossa de patates fregides o amb la joguina que l'infant ha agafat de casa i no vol deixar anar ni compartir amb cap altre nen.

Entre els sis i els deu anys les criatures viuen allò que els educadors en diem "l'edat d'or" i els pares l'hem d'aprofi-

tar per a sembrar-hi valors. Sabem que ser generós li costarà i dedicarem tot el temps possible a fer que, com una esponja, rebi de nosaltres tota classe d'orientacions que el refermin en el goig de compartir.

També, el fet d'ensenyar als fills estudiants a compartir apunts amb amics i companys d'escola, o ensenyar al que s'inicia en algun esport, etc., és beneficiós per a la seva etapa adolescent, en què sempre creuen que són els primers. Sempre he pensat que costa més donar-se un mateix que deixar coses materials.

No podem oblidar que tots tenim el sentiment de pietat ben arrelat, a més de la tendència a l'egoisme. Als adults també ens costa deixar alguna cosa pròpia o dedicar un temps a una feina que no esperàvem si teníem planejada una activitat de lleure a l'agenda. És per això que el valor de la generositat s'ha d'anar integrant amb paciència, sentit comú i comprensió.

No tot és negatiu, es tracta de posar-hi il·lusió. En una classe que jo feia sobre el valor de compartir, dues nenes de deu anys van escriure: "Compartir és millor que discutir", "compartir és millor que competir". Seria possible, durant una temporada, fer d'aquestes dues frases tan esperançadores un objectiu familiar i que quedessin escrites en un lloc ben visible de la nostra llar?

Per a fomentar la capacitat de compartir hem de fomentar igualment l'agraïment del nen per tot el que rep; és fonamental fer veure fets reals: el pa que mengem diàriament al matí gràcies als forners que han treballat de nit, la feina que han tingut l'avi i l'àvia quan ens han convidat a dinar, la feina d'una mainadera dedicada completament als infants de la llar i que potser ha deixat la seva família en un

país llunyà. Aquests i tants altres exemples poden servir per a motivar els nostres fills i fer que se sentin més generosos i més predisposats a compartir el que han rebut.

Finalment, aquesta capacitat ha d'incloure també saber compartir sentiments (n'hem parlat en el capítol tercer) i també opinions. La família ha de ser per a tots el marc idoni per a compartir des de l'estimació fins a tot allò que és important per a l'individu, expressant amb naturalitat el que es pensa i el que se sent. No es pot oblidar que la llar és el lloc de la nostra intimitat, dels lligams afectius, dels records de la nostra vida. Ha de ser l'espai de pares i fills per a expressar els sentiments i els pensaments amb total confiança.

CLAU PER A AJUDAR A COMPARTIR

- Ajudar els nostres fills a viure la fermes, perquè no siguin tous ni capritxosos ni acaparadors.
- Viure la generositat és una font de compensacions profundes que res no pot substituir; rep més qui dona que qui rep.
- Fomentar la generositat amb la família, els companys i els que tenen menys possibilitats, ja siguin físiques, psíquiques o materials.
- Compartir, els pares, la nostra llar amb els altres. Hem de saber acollir els nostres amics i, alhora, deixar que vinguin a jugar els amics dels fills i de les filles. No tinguem por que ens desendrecin la casa!
- No rondinar quan sorgeixen imprevistos i saber deixar aparcat allò que estàvem fent. Compartir el millor temps amb la família.
- A la llar, emprar la paraula *nosaltres* més que el *jo*.
- Compartir els nostres sentiments amb els fills.

"Alguns creuen que per a ser amics n'hi ha prou de voler-ho, com si per a estar sa només calgués desitjar la salut."

ARISTÒTIL

L'amistat és un bé preuat que s'ha d'anar guanyant i, així, l'hem d'anar incorporant a la nostra vida perquè els fills l'incorporin a la seva. Els adults sabem per experiència que l'amistat és un ingredient tan necessari per a la felicitat personal que hem de potenciar-lo i tenir-ne cura perquè no es malmeti.

Una qualitat rellevant és que l'amistat és una forma d'afecte desinteressat fonamentada en el respecte, la confiança i la comprensió sense esperar res a canvi. Vivim l'amistat no per pura simpatia sinó per la confiança que fomentem amb el tracte i la comunicació.

L'amic o l'amiga és aquell a qui comprenem totalment, encara que no tingui cap semblança amb la nostra manera de ser, o que opini diferent de nosaltres; és aquell o aquella a qui se li comprenen els sentiments, això sí amb la condició de respectar-li la intimitat, de no voler dominar i menys manipular; en aquest cas ja no es compliria el requisit de l'amistat vertadera.

És fàcil de retrobar l'amic o l'amiga tot i que faci anys que no el veiem; i a l'instant la confiança serà patent, com si ens haguéssim vist el dia anterior. Els vincles que es puguin establir amb altres per raons laborals o relacions so-

cials, podríem dir amb persones conegudes, no són el mateix que el lligam que es produeix amb l'amistat. Això és prou rellevant perquè ho ensenyem als adolescents i joves, fent-los veure que l'amic és aquell a qui se li vol bé.

La ciberaddicció pot instal·lar-se més fàcilment en la vida del nostre fill quan és més introvertit i té més tendència a l'aïllament. És fonamental una obertura de la família per a possibilitar l'amistat en el seu si. Avui dia, alguns adolescents, per voler estar sols o per no saber relacionar-se ni tenir amics autèntics, es tornen addictes als mòbils, als xats, als missatges de programes de la tele de contingut dubtós... Es refugien en una comunicació virtual que no els comporta beneficis si el seu ús no està programat amb mesura. (En parlarem extensament en l'últim capítol.)

Em deia una mare que estava preocupada perquè el seu fill estava sempre "enganxat" a Internet. "On té l'ordinador?", li vaig preguntar. "Al seu dormitori, i sempre té la porta tancada; no hi puc ni entrar, amb penes i treballs surt de la seva habitació per venir a sopar." Estem parlant d'un noi de tretze anys. No seria millor evitar aquesta situació amb la previsió d'haver deixat aquesta eina, tan necessària per a tots, en un lloc de pas?

No ens dol que en algunes llars cada membre de la família disposi de tants estris només per a ell?; no resulta comprensible que, tot i que hi ha famílies que viuen plegades en una sola habitació -només cal anar a barris amb pisos de pocs metres quadrats-, també hi ha dormitoris plens de tots els aparells electrònics per a l'ús d'un únic noi o noia?

Si els nostres fills es tanquen en una comunicació virtual, es perden el saber viure la realitat de l'amistat amb tot el seu dinamisme. L'amistat comporta la qualitat de la

lleialtat; en l'àmbit de la lleialtat s'ha de considerar molt important la defensa del bon nom de l'amic o l'amiga, la discreció i el respecte a l'hora de guardar les confidències i, per tant, l'honestetat de guardar un secret. L'amic o l'amiga no es pot traïr.

AMISTAT ENTRE PARES I FILLS

No ens fa una mica de pena veure alguns pares que per posar-se a l'altura dels fills parlen, es vesteixen o segueixen modes adolescents, per fer-s'hi més amics? És millor viure la paternitat o la maternitat cadascú al lloc que li pertoca. És el que els nostres fills desitgen i més aviat queden asortats quan veuen en els seus progenitors actituds d'adolescents.

És aconsellable passar amb els nostres fills algunes hores els dies festius, ja sigui practicant algun esport o fent alguna altra activitat, com ara els jocs de taula, típics de diumenge d'hivern a la tarda, que fomenten la confiança mútua i el bon humor: Scrabble, Trivial, parxís... o el que vulguem triar, però que fan que ens divertim i que són bàsics per al coneixement de tots. Si comencem a jugar a l'oca quan tenen quatre anys, segur que, quan entrin a l'adolescència, ens explicaran coses més complicades que les d'anar "d'oca a oca i tiro perquè em toca".

Les entrevistes demostren que la majoria d'adolescents desitjarien tenir més confiança amb els seus pares, ja que tenen una parcel·la de la seva intimitat que comenten més amb els seus amics (González, 2005). Tenim el repte d'aconseguir que entre pares i fills hi hagi prou confiança per a

poder parlar de tots els temes i sobretot d'aquells que només s'expliquen als amics, sense perdre de vista que haurem d'esforçar-nos a ser molt prudents i no ferir la seva intimitat; hem de ser pacients, no ferir mai la sensibilitat en preguntar o suposar, ja que podem fer una suposició equivocada i trencar el diàleg. És el moment de recordar que nosaltres, en la nostra adolescència, tampoc ho explicàvem tot immediatament als pares.

Hem de creure tot el que ens diuen. Si no haguessin estat sincers, ja rectificaran en entendre que hem confiat en ells i ens diran la veritat. És una experiència viscuda pels pares que han cregut sempre que cal "no tancar mai les portes".

Quan fem alguna correcció, convé fer-ho de manera amable, clara i breu, així el fill pot pensar-hi i rectificarà. Tanmateix, saber ser amics dels fills no és passar-se el dia fent retrets; gairebé gosaria dir que n'hauriem de fer pocs si procurem que el temps de descans sigui per a gaudir d'ells, de les seves afeccions i conviure amb els seus sentiments d'alegria, tristesa o neguit, amb afecte i respecte.

NO CRITICAR MAI NINGÚ

Que a la llar no s'escolti mai cap crítica, ni judici, ni murmuració de ningú. Recordem el triple filtre de Sòcrates, en què explica que quan algú li volia parlar d'alguna persona, preguntava: "El que em vols dir reuneix aquests tres aspectes: la veritat, la bondat i la utilitat o la necessitat?" Si aquestes tres qualitats no es complien, responia a qui li volia manifestar quelcom d'un altre: "Si el que em vols dir no

saps si és veritat, si és bo i ni tan sols si és útil o necessari, per què m'ho vols explicar?"

SOCIABILITAT

Procurem donar exemple essent hospitalaris amb tothom que tractem. Sobretot, procurem tenir obertes les portes de casa nostra, com suggeríem en parlar de compartir. Així donem la nostra intimitat als nostres amics; especialment és fonamental rebre la colla dels nostres fills i filles. És una feina afegida —anem tan escassos de temps!— però val la pena perquè ens permet de conèixer l'entorn lúdic dels fills.

No tots els nens s'integren fàcilment en un grup; alguns són més aviat vergonyosos i de forma innata tendeixen a la timidesa; són callats i els costa obrir-se. És millor no retreure mai aquesta limitació i intentar facilitar a poc a poc el parlar davant dels altres. El millor aliat en aquest aspecte és l'escola, entorn on el nen pot aprendre aviat a superar-se, perdre la por a parlar davant del professor o els companys, i arribar fins i tot a gaudir-ne. Una vegada el nen guanyi confiança, també tindrà més decisió per a expressar-se i més facilitat per a afegir-se a alguna colla.

Valorem la sociabilitat dels nostres fills, més preparats per a viure-la si estan avesats a tenir amics i amigues. Els nostres infants i adolescents no poden viure aïllats. L'home és un ésser social i aquest valor l'hem de fomentar contínuament per no caure en l'individualisme, que comporta actituds d'egoisme, mal humor, susceptibilitats i poca capacitat per a relacionar-se amb els altres.

Tinguem en compte que dels catorze als divuit anys, edat en la qual els joves són més vulnerables, hem de procurar tenir cura de saber qui forma part del seu grup i amb qui es relacionen per a conèixer les pressions que reben. És fonamental preparar els fills i filles perquè sàpiguen triar els amics; també, en situacions de risc, hem d'explicar que s'han de saber separar del grup si hi veuen tendències violentes o conflictives.

A més de tot el que ja hem comentat, l'amistat és un valor que afavoreix el creixement de l'autoestima, tan important per a la felicitat personal. Els adults hem de demostrar amb actes que s'ha de preservar l'amistat de defectes que la malmetin. És per aquest motiu que és fonamental viure-la bé amb els nostres amics i que els fills ho notin.

1 CONSELLS PER A VIURE L'AMISTAT A LA LLAR

- Ensenyar als nostres fills a seleccionar els amics segons el seu comportament. Per exemple, un noi o una noia que busca no més la complicitat de compartir marihuana o alcohol no compleix els requisits de bona amistat.
- Fomentar la sociabilitat fent sortides amb els nostres amics i els seus fills.
- Saber estar al costat dels amics o amigues quan ho necessiten per donar-los suport.
- Recomanar lectures com *El petit príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry.
- Veure junts alguna pel·lícula com *E.T.* de Spielberg o l'última d'*El senyor dels anells*, *El retorn del rei*, que donen peu a conversar plegats del valor de l'amistat.
- No explicar les confidències que rebem de la família ni d'altres persones.
- No parlar malament dels altres davant dels fills. És millor callar si no se'n pot parlar bé.

EDUCAR LA SENSIBILITAT

"També comprenc que res del que afecta l'home no es compta ni es mesura. La veritable extensió no es cospa amb els ulls sinó amb l'esperit."

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

"L'únic que es necessita perquè el mal triomfi és que els homes bons no facin res."

EDMUND BURKE

Preocupar-se d'educar la sensibilitat per viure la bondat i ocupar-se dels problemes dels altres és fonamental a l'hora d'educar. Els pares d'avui hem de sensibilitzar els nostres fills perquè adquireixin una bona consciència social i la necessitat de viure l'estimació, la compassió i el perdó; així, adquiriran la capacitat per a ser sensibles i no ignorar les necessitats dels altres.

Pensem en la violència domèstica que tants estralls fa. Eduquem per a la cultura de l'amor, que és la millor manera d'anar contra aquesta violència. La capacitat d'estimar s'afavoreix i s'incrementa amb la pràctica de l'estimació. El cor està fet per a estimar, i com més s'estima i més s'exercita l'amor, més gran és la felicitat i la realització personal, i de retruc la de les persones de l'entorn.

L'amor necessita un "jo" i un "tu". La mesura de la bondat de cor de la mainada i dels adolescents dependrà del grau d'estimació que demostrin les persones més properes a ells; gairebé podem assegurar que potenciem els

seus bons sentiments segons com els tractem els pares, alhora que si els tractéssim amb violència engendrariem violència.

El cinema és molt adient quan presenta escenes de per-sones de bona fe i de bons sentiments. Pel·lícules de direc-tors tan diferents com John Ford o Frank Capra encara són aplaudides per alguns adolescents, tot i que pugui semblar un cinema passat de moda. El setè art és un bon aliat per a enlairar la bondat dels fills quan es fa l'opció de triar pel·lícules com *La vida és bella*, de Roberto Benigni, trans-missores de valors com la llibertat, la bondat, la tendresa, l'esperança o la dignitat.

No oblidem que l'amor és dinàmic i difusiu, és quelcom que atrau; es pot comparar amb el "passa-ho!" que els joves utilitzen actualment per als missatges de mòbil quan troben quelcom interessant que cal difondre.

A continuació us incloc dues cartes del Nadal de l'any 2003 adreçades als Reis, festa especial per als infants, que van ser les guanyadores d'un premi infantil d'un conegut mitjà de premsa diària. Escrites per l'Anna i l'Eduard, cria-tures de bon cor a qui els seus pares, família i escola han ensenyat a tenir sentiments de compassió, tendresa i germa-nor vers els altres:

"Benvolguts Reis d'Orient:

Espero que el proper any tots els nens tinguin menjar i per Nadal tots puguin menjar un tros de torró. Que no hi hagi més guerres a l'Iraq ni a altres llocs. Que no hi hagi més accidents a les carreteres ni a les autopistes. Espero que el nou govern sigui amable i generós amb tots. També espero que la gent del barri que passeja els seus gossos reculli les caques. Aquest Nadal espero no enfadar-me amb

164

el meu germà, ni tampoc cridar a la meva germana petita, obeir a la primera els meus pares i a tothom."

"Estimats Reis Mags:

No sé de quina marca és, ni sé on ho venen, però de ben segur que si el busqueu el trobareu. Vull demanar-vos un rellotge. Sí, un rellotge ben vistós, amb moltes funcions i de qualitat. Un rellotge capaç d'aturar el temps quan comença una guerra, i que abans de començar-la, els paï-sos siguin capaços de reflexionar i veure les conseqüències que pot portar. Un rellotge que sigui capaç de fer anar el temps enrere i ajudar a fer-nos veure les coses bones que un fa i poder recordar el millor de cada persona per així oblidar els odis i rancúnies entre uns i altres. I un rellotge capaç d'avançar-se tot sol, i poder així pensar en un futur millor, on la humanitat estigui impregnada del millor que té cada persona, d'un somriure en cada rostre, i de la plena solidaritat dels uns envers els altres. Sereu capaços de tro-bar el meu rellotge?"

En aquestes cartes als Reis Mags podem trobar-hi ele-ments propis de la bondat:

- Compassió, actitud que fa prendre part en el sofriment dels altres: guerres, problemes de fam.
- Preocupació pel barri i pels accidents de trànsit.
- Sensibilitat per a comprendre les necessitats de la hu-manitat.
- Amor, amb propòsits de millora personal, vers els més propers.

- Desig ampli de millorar el món, pel desig de pau.

Tractem bé els sentiments dels nostres fills i filles, la seva persona. Ensenyem-los a verbalitzar el que senten i a donar nom a allò que experimenten; ensenyem-los a argumentar i

165

així -ho hem dit sovint-, els coneixerem millor i podrem tractar adequadament la seva sensibilitat. Un exemple pràctic el tenim en el fet d'ensenyar-los a obrir el seu cor i fer-ho alhora amb un llenguatge entenedor; a vegades, quan els preguntem com es troben, els costa expressar-se i per això ens responen amb monosíl·labs: bé, regular, malament o fatal.

Crec que estarem d'acord a afirmar que les vivències que es reben de cor a cor són les que deixen rastre per la vida; tots en recordem alguna que va encarrilar la nostra sensibilitat per poc que fem memòria.

Podríem confondre el ser sensible amb el ser fluix i, també, amb el sentimentalisme. No ens hem d'equivocar. Val més educar els nostres en la bondat, encara que pel fet de ser més sensibles tinguin més preocupacions per voler millorar el que no és correcte. No hem de perdre cap oportunitat per a fomentar la predisposició i gosadia per a alleugerir, segons la capacitat de cadascú, les desgràcies que tenim a prop o les que passen en països llunyans. Tots hem conegut joves que han dedicat el seu mes de vacances a treballar en alguna ONG o en projectes del Tercer Món.

Procurem educar en la bondat i en una de les seves conseqüències, la sensibilitat per la bellesa i el bé, com en el cas de l'Anna i l'Eduard, els protagonistes de les dues cartes.

! ALGUNS CONSELLS PER A FOMENTAR ELS BONS SENTIMENTS

- Fomentar que els nens tinguin bon cor.
- Anar amb els fills i filles a visitar algú necessitat de consol o suport econòmic per fer-los viure la compassió.
- Parlar del que se sent davant d'una escena de violència que veiem junts a la televisió. Explicar sovint el nostre rebuig als maltractaments i a la guerra.
- No evadir-se dels problemes socials, que els nostres fills detectin que ens preocupen, que tenim sensibilitat social.

L'ESTUDI I LA LECTURA

"L'alumne ha de trobar sempre en la seva família, no una vigilància exigent i que tingui cura de tot, la qual cosa correspon al treball escolar, sinó un ambient optimista i atent, que animi i vigili alhora."

ANDRÉ LE GALL

És natural que desitgem per als nostres fills un bon rendiment escolar, mitjançant l'estudi. Per què aquest afany que els nostres puguin estudiar? Doncs perquè sabem que és una preparació per a la vida adulta, per a la seva inserció laboral, per a desenvolupar el seu pensament i el bagatge cultural que els podem donar, a part del que transmetem amb el nostre exemple a la llar.

Tot el que s'ha après serveix per a tenir criteris, idees pròpies, que són fruit d'estructurar el que s'estudia.

Reflexionem ara sobre alguns aspectes pràctics per intentar no cometre errors que puguin conduir al fracàs escolar, amb el perill de malmetre les possibilitats d'aprendre dels infants i joves:

ESTIMULAR L'ESTUDI

Hem d'ajudar a fer viure els horaris d'escola i d'estudi. Mestres i pares, units en aquest mateix repte, hem d'establir unes pautes que s'han de fer complir amb la suficient

ascendència, conseqüència del prestigi que hem de tenir com a pares i com a professors.

I com podem animar aquesta voluntat per a l'estudi? La veritat és que cal estudiar amb ganes i sense ganes de fer-ho, sense excuses, amb constància i amb renúncies voluntàries tan senzilles com són estar assegut correctament a la cadira, no menjar mentre s'estudia o no deixar a mitges els deures de l'escola.

LES QUALIFICACIONS

En un món on a voltes es valora l'eficàcia i per damunt de tot els resultats, els pares corren el risc de fer el mateix amb les qualificacions dels infants. Podríem caure en l'error—quan tenim nens o nenes amb gran facilitat per a aprendre— que rebin molts elogis i, en canvi, siguin realment uns ganduls. D'altres, havent dedicat més esforç, més temps a estudiar, no obtenen unes qualificacions tan bones i també podríem dir-ne que són ganduls... Seríem raonables en donar-los el mateix qualificatiu?

Quina seria l'actitud òptima? Observem les possibilitats de cadascú i, sobretot, no ens capfiquem per les qualificacions. Elogiem el que el nen ha fet de bo: "posar-hi colzes". És evident que si només ens alegréssim per les bones notes, podríem deixar de banda aquell fill o filla que, amb més dificultats, necessita més temps per a aprendre i, per tant, més atenció per part nostra i—en el cas convenient—de professors o especialistes del llenguatge; fins i tot podria resultar que un altre nen amb més facilitat per a estudiar acabés convertit en un mandrós per no fer cap esforç!

ESTUDIANT S'APREN A ESTUDIAR

Ensenyar a estudiar és incitar la curiositat intel·lectual per aconseguir una instrucció i uns coneixements. No es tracta de saber-ho tot com una enciclopèdia, sinó d'adquirir una cultura pròpia de la persona que pensa, reflexiona i assimila. L'objectiu no serà que els nostres joves siguin les persones més brillants en les professions que a nosaltres ens agradaria, sinó que la instrucció que hagin assimilat sigui el fonament per al lloc de treball que ocuparan el dia de demà, que el puguin triar per la seva bona preparació i que la feina sigui un mitjà per a la seva realització personal i siguin útils a la societat.

Encara que per a algun de vosaltres estigui una mica llunyà el dia de la integració al món laboral dels vostres fills i filles, haig de suggerir-vos que el dia que els ofereixin una feina els aconselleu que diguin que sí, i l'endemà aprenuin a fer-la. No és convenient refusar cap feina a l'inici de la vida laboral. El millor és decidir-se a començar. Suposa un bon aprenentatge i l'experiència que es rep és necessària per a molts aspectes: hàbits de treball, formació humana i professional i obtenció de currículum.

FACILITAR LA CONCENTRACIÓ

Per a facilitar la concentració hem de procurar un espai a la llar que sigui adient per a l'estudi. Sense música, sense televisió, sense Internet, sense sorolls i amb bona il·luminació. Recordem que cada fill és diferent, per tant el grau d'excitació també ho serà. Hem de saber reconèixer si es concentra més o si necessita descansar de l'estudi més sovint;

hem d'estar atents a les seves necessitats. Hem d'ajudar que controlin la imaginació i no els podem interrompre a cada moment per no dispersar-los. El que sí que podem fer és preguntar-los el que han memoritzat, d'aquesta manera podem saber si han après a resumir i sintetitzar, i si han reflexionat sobre el que han estudiat. Exercitar la memòria segueix vigent per al rendiment escolar.

Tots coneixem pares amb pocs estudis que, asseguts al costat dels fills a l'hora dels deures, els motiven molt per a la seva feina d'escola. Vaig conèixer un pare jove que un dia, per ajudar el seu fill a resoldre un problema de càlcul, com que ell tampoc no se'n sortia, va anar a casa d'un company de classe del nen, d'onze anys, per aprendre com es feia. Aquest fet commou per la senzillesa amb què ho va fer. Una persona adulta demanant consell i aprenent d'un nen! És evident que hi ha molts pares que no estan absents de l'educació dels seus fills.

SUPORT DEL PARE I DE LA MARE

Sense entrar a analitzar el problema de conciliació de la vida laboral i familiar, recordem que les estadístiques del segon trimestre de l'any 2005 (segons l'Institut d'Estadística de Catalunya i l'INE) ens diuen que les dones dediquen diàriament quatre hores i catorze minuts a la llar i a la família, mentre que els homes hi dediquen una hora i trenta nou minuts. No oblidem l'angoixa que pateix la dona a l'hora de deixar el seu fill a càrrec d'altres persones per incorporar-se a la vida laboral, ni tampoc el sentiment de culpabilitat que pot tenir.

El pare quedarà plenament integrat a la llar quan faci com la mare, fer mans i mànigues per arribar d'hora a casa. Oi que molts pares s'espavilen, per exemple, quan hi ha futbol a la televisió per arribar una mica més d'hora a casa i veure el partit?

Tant el pare com la mare, doncs, hem de recordar no retardar l'hora de retorn a casa, ja sigui per comoditat o per no haver gestionat bé el nostre temps. No és el mateix per a un nen obrir la porta amb la seva clau, entrar tot sol a casa, no rebre ni poder fer un petó, i que ningú escolti com li ha anat el dia, que arribar a la llar després de l'escola i trobar-hi algú que l'espera i s'interessa per ell i les seves coses. Per a un nen petit és molt important explicar què li ha passat durant el temps que ha estat fora de casa i, així, trobar-se acollit i amb les seves necessitats afectives cobertes. Si els pares no poden esperar els fills en tornar d'escola, s'haurà de preveure que hi trobin algú altre, de la seva confiança, que els esperi amb alegria i que pugui estar per ells.

Està comprovat estadísticament que la família influeix més que l'escola en el rendiment escolar.

LA LECTURA

Aprendre a llegir és probablement el pas més transcendental de l'ésser humà. Un nen o una nena no neix lector; se'n fa quan els pares estem atents a la seva importància. La millor manera de preparar un lector és assegurar-se'n la falda, des de molt petit, i llegir repetidament contes que li agradin. També és pràctic, quan ja sap llegir, començar un conte el pare o la mare en veu alta i passar-li a ell perquè se-

gueixi. Això sí, tot de manera lúdica; la lectura no es pot imposar, s'ha de fer sempre agradable.

No s'insistirà mai prou en la importància d'ajudar a crear interès per la lectura, cercant i comprant llibres adequats per a cada edat, llegint contes i estimulant que ho facin ells mateixos quan siguin més grans. Crear una biblioteca amb llibres per a totes les edats, tenir-la sempre ordenada per trobar immediatament el llibre que es busca, anotar en una llista els llibres que es deixen, etc., és una tasca que sempre és àmpliament recompensada. Si donem importància als llibres, els nostres fills també n'hi donaran. "La biblioteca d'una casa és el camp de conreu d'una família, una finestra al món que s'obrirà el dia menys pensat" (Espinàs, 1985).

Un dia, estava convidada a casa d'una amiga i em va quedar gravada la simpàtica imatge de la devoció que demostraven els dos fills petits per la seva germana gran. La mare va dir a la filla que preparés el treball que li havien encomanat a l'escola, que consistia a respondre preguntes sobre un conte que havia de llegir. Al voltant de la taula del menjador, els germans de sis i quatre anys escoltaven emocionats la lectura que feia la nena de vuit anys; en acabar, entre tots van reflexionar sobre les qüestions a resoldre per a la feina de l'escola i es van divertir molt. Que bé reflexionar, pensar i assimilar entre tots una rondalla i extreure'n conclusions! I, sobretot, com aquell qui no fa res, aquests tres germans es van divertir i van desenvolupar la capacitat de síntesi, ben útil per a l'estudi.

I nosaltres, els adults, llegim? Els que ara em llegiu sí que ho feu. No oblidem que cal donar exemple: que els fills ens vegin llegir, que vegin que tenim cura dels nostres llibres, que folrem (ens poden ajudar a fer-ho) els que ens han deixat,

que els comentem. Són petits detalls que els nens aprenen i retenen per sempre. Com també els deixa rastre la bona lectura que han fet en la seva adolescència i els dona unes pautes per a la vida. Cal fer un gran esforç per a llegir? No és tan gran, si els cerquem històries interessants; potser si no ho fan és perquè no els motivem prou.

A continuació incloem fragments de les reflexions d'un mestre de secundària als lectors d'un diari: "[...] no els ho donem tot fèt als alumnes, privant-los de descobrir l'alegria d'aconseguir les coses amb esforç. Si no es llegeix no es pensa i si no es pensa no s'interioritzen els valors [...]"

Molts pares i mares acostumen a llegir contes als seus fills quan els porten al llit i això és una manera d'iniciar els infants a estimar els llibres. A més, es crea ja l'hàbit de dedicar una estona a la lectura abans d'anar a dormir. També pot ser interessant buscar una altra estona per a explicar un conte durant la tarda. També si els nens veuen llegir els pares agafen gust per la lectura i després ho volen fer sols. A més, els contes ajuden a expressar-se --sempre que s'expliquin o es llegeixin amb una mica d'entonació--, ajuden a treure pors quan ensenyem a distingir la realitat de la ficció, i afavoreixen la creativitat i la imaginació quan el nen i la nena també es fan protagonistes i cerquen el final del conte o se l'inventen de paraula o amb dibuixos.

**! RESPECTE A L'ESTUDI I LA LECTURA
CAL TENIR EN COMPTE**

- El lloc adient per a l'estudi ha de ser sempre el mateix.
- Procurar que el nen tingui suport per a complir l'horari d'estudi. Cal que reconeguem també el nen que necessita descansar enmig d'uns deures o el que els pot fer tots seguits.
- Preguntar el que s'ha estudiat i ajudar a treure'n conclusions i fer resums sobre el que s'ha memoritzat.
- Donar exemple demostrant que ens agrada treballar i llegir i no dir frases negatives que facin entendre que la feina és una càrrega, així com dir gaire sovint que estem esgotats.
- Dormir i alimentar-se bé és important per a reeixir en els estudis.
- Explicar contes als infants i que ens expliquin què n'han entès.
- Fomentar la lectura en una època en què la imatge l'està substituint.

**Quarta part
EL TEMPS D'OCI**

"Trobo la televisió molt educativa. Cada vegada que algú la connecta, em retiro a una altra habitació i lleigeixo un llibre."

GROUCHO MARX

En aquest capítol considerarem el temps d'oci, no en el sentit estricte que faria referència a la contemplació, sinó com a temps lliure dels nostres fills, que integraria oci i lleure amb funcions ben determinades: temps de descans, de diversió, activitats extraescolars i espai de lleure a la llar.

El temps d'oci és una eina important i complementària a l'escola i ajuda a desenvolupar íntegrament la personalitat dels infants i dels joves. Els espais d'activitats extraescolars, doncs, perquè siguin ideals, han de ser un recurs dels pares per a incrementar els valors humans dels seus fills.

TEMPS DE DESCANS

De fet, hem de descansar, senzillament perquè estem cansats, cansats de debò; no podem confondre el cansament amb l'avorriment. El descans és necessari per a agafar energies, per a practicar algun esport, per a gaudir de la família i dels amics, per a llegir, escoltar música, visitar una exposició amb els fills; en una paraula, per a fer altres activitats que entre setmana no podem fer. Han de ser activitats per a

tots, pares i fills, que serveixin per a tornar a començar, recuperats, després del cap de setmana, l'escola i la feina.

El lleure dels nostres fills ha de ser considerat com a reparador de forces, de repòs de l'estudi, així com per als adults seria de repòs del treball. La contemplació de l'obra feta ja és una forma de descansar. Si no sabem desconnectar de la feina, ens podem preguntar: busquem temps per a aturar-nos de tant en tant? Doncs hauríem de fer-ho; així aprenem un aspecte important de l'oci. L'oci és l'activitat relacionada amb l'esperit, s'oposa radicalment al negoci, negació de l'oci, ja que no cerca cap profit material, ni recompensa lucrativa.

TEMPS DE DIVERSIÓ

És necessari tenir activitats diferents de les obligacions escolars. Han de ser lliurement triades i han de distreure de l'estudi. Gairebé podríem assegurar que aquestes afeccions, que habitualment s'inicien de petits, serveixen en l'adolescència per a no caure en situacions de risc. Als fills, divertir-se i relacionar-se amb altres joves amb interessos comuns, com ara la pràctica d'un esport, els ajuda a evitar les ocasions de cedir a l'alcohol o a les drogues.

L'esport en grup, com ara el bàsquet, el futbol, etc., és una alternativa que aporta als nostres fills i filles qualitats importants com l'esportivitat, el treball en equip, la participació i l'associació amb els amics per aconseguir un objectiu comú.

Si l'activitat de lleure dels nostres fills és fruit de la seva elecció i adient al seu temperament, és a dir lliurement es-

collida i mai imposada, tindran la possibilitat d'exercitar la seva iniciativa, creativitat, inventiva i imaginació.

El lloc que triem per anar de colònies o campaments s'haurà de sospesar força abans de decidir-lo. Les colònies són un element educatiu important, especialment perquè s'acostuma a estar un període llarg de temps fora de l'àmbit familiar.

El període de campaments és molt beneficiós per als nostres fills adolescents. Molts pares es queixen del rebuig que fan, en aquesta etapa de la seva vida, als límits que els proposen per conviure en família. Aquests límits els accepten amb més facilitat en un campament on els monitors, gent jove, els presenten amb alegria, amb fermesa i amb l'objectiu d'organitzar activitats que siguin atractives. El resultat és que quan l'adolescent torna a casa després d'un temps de lleure organitzat, està menys rebel i amb una actitud més participativa vers els seus pares. Això sí, sempre hem de presentar les colònies als infants i els campaments als adolescents com una cosa divertida, com un premi després del curs escolar.

L'ESPAI DEL LLEURE A LA LLAR

A l'espai familiar també podem organitzar activitats que agradin a tots els fills.

Cervantes ens diu al *Quixot* que "la música és capaç de compondre els ànims descompostos". Molts professionals, músics terapeutes, recomanen la música per al nadó acabat de néixer, que enyora les emocions que percebia dins la panxa de la mare quan aquesta escoltava la música que li agra-

dava. Així doncs, els experts utilitzen la música com a llenguatge emocional adient per als nens.

La música és beneficiosa a totes les edats; pensem concretament en una pel·lícula com *Les choristes* ('Los chicos del coro'), dirigida per Christophe Barratier l'any 2004. Tracta de com els nens d'un reformatori, enfront d'una disciplina rígida i autoritària, troben la seva millora personal en una coral, creada pel professor vigilant, que els estima i, per tant, els vol educar; la música els atrau i transforma les seves vides.

El setè art, el cinema, és un bon recurs pedagògic, fàcil, també, perquè podem estar a la llar veient-lo amb els fills, al vídeo o a la televisió, i després poder-ne fer comentaris tots junts. Hi ha dies que potser hi ha més discussió i d'altres, menys. Cadascú ho haurà d'aprofitar com una bona eina de conversa i descobrir les preferències i els criteris dels fills adolescents.

Seguint amb el gran valor de lleure que és la lectura, us explico el que he vist en una família nombrosa on s'ha organitzat una biblioteca amb l'ajut i la participació dels fills. Cada fill té un carnet que, convenientment segellat, els dóna dret a escollir un llibre; els petits estan motivats per la curiositat, per copiar el que fan els adults, i els fills adolescents per la serietat, per trobar-hi el llibre adequat a la seva edat i per secundar el que els pares han preparat per a ells. Quan els pares volen sorprendre els fills, fins i tot fora de la diada de Sant Jordi, els obsequien amb un llibre per ampliar la biblioteca de la seva llar.

Els pares tampoc podem descuidar la creació artística: l'afecció a la pintura es pot iniciar perfectament a la llar amb llapis de colors, com també l'afecció a fer figures amb

pasta per a modelar, o amb guix o fang, de més grans. La creativitat es pot fomentar de ben petits.

L'ordinador es pot utilitzar a la llar per a algunes activitats, com ara fer àlbums de fotografies, composicions i presentacions artístiques amb imatges, sanefes o músiques -utilitzant els programes adients, tipus Power Point, o el Word per a escriure redaccions, poemes, fer invitacions per a convocar els amics a la festa d'aniversari, etc.-, i també per a cercar webs divertides de jocs o entreteniments.

Veure televisió és un dels recursos majoritaris que triem per al temps de lleure dels infants a la llar. Com que el lleure és un temps de formació humana, hem de procurar que serveixi per a educar la personalitat. Alguns continguts de la televisió no tenen valor estètic ni artístic. No hauríem de permetre mai que a través de la televisió entrin a la nostra llar un llenguatge groller o brut, la violència o la manca d'estètica. És millor triar un DVD o vídeo que sigui de bon gust que tenir la televisió engegada.

Podem preguntar-nos si ens sabem distreure amb els fills quan han passat l'etapa infantil, si compartim amb ells el lleure aprofitant els festius per a comunicar-nos fent alguna activitat junts: fer una obra de teatre que els animi a llegir en veu alta, anar al cinema, visitar museus o anar a sentir concerts. La cultura l'hem d'anar transmetent des de la família.

Una activitat que pot ser molt valuosa per a totes les capacitats que volem anar augmentant en els fills és la de fer sortides amb ells. Aquestes sortides no són només per a passar el dia a fora i dinar al camp o a la platja; també poden ajudar a la contemplació de la natura, així com a reconèixer les varietats de minerals, insectes, ocells, peixos

o arbres. Sempre hem d'ajudar-los a descobrir noves possibilitats, com pot ser aprendre a fer col·leccions de minerals, fulles d'arbre diferents, petxines...

I no oblidem tampoc dins la llar que els fills que ho desitgin poden ocupar-se de les plantes de la casa o fer petites reparacions.

1 PAUTES PER A TENIR PRESENTS EN EL TEMPS DE LLEURE

- Si hem decidit cercar alguna activitat extraescolar per al nostre fill, tinguem en compte que la pugui triar ell, que li agradi i que tingui l'opció de canviar-la si en troba una altra que li interessa més.
- No oblidem triar les joguines apropiades segons l'edat dels infants.
- Preveure el temps de vacances pensant en allò que desitja tota la família.
- Tenir contacte amb els monitors o monitors de l'esplai per a parlar del nostre fill o filla, ja que convé fer-li un seguiment.
- No escollim tantes activitats que al final deixin els nostres fills extenuats i sense temps per al diàleg i l'estudi.

"La violència a les pantalles genera agressió i temor; no obstant això, el més perillós és que també pot provocar manca de sensibilitat quan la veiem amb molta freqüència.

S'espera per exemple que el 'bo' mai el 'dolent' com la conseqüència lògica d'una història, i així justifiquem i trobem 'molt normal' privar a algú de la vida."

JÚLIA BORRILLA

La televisió no sempre té la culpa de tots els problemes que ens donen les criatures. Més aviat la té el fet que els donem permís per veure-ho tot sense ordre ni concert i no en parlem per establir unes normes.

Hem de tenir vertadera cura dels continguts de la televisió i desenvolupar en els fills la capacitat crítica per a saber distingir i triar. Recordem que no s'ha de veure televisió sinó programes, prèviament escollits. És aconsellable, doncs, pactar l'horari i la quantitat de temps que és convenient dedicar-hi. Sobretot amb els fills preadolescents i adolescents, cal parlar-ne i ajudar a fer la selecció per convenir amb ells el que veuran.

Les imatges queden profundament gravades i influeixen en els nostres fills i filles amb molta força; només que hi pensem ara mateix, ens adonarem que l'impacte d'algunes imatges que hem rebut els adults han tornat a ser evocades o han servit de pauta per a alguna actuació en la nostra vida; és evident que amb la nostra experiència, intentarem

evitar que els nostres infants i adolescents vegin algun tipus de programes. J.F. Revel escriu: "La característica del fet televisat és que està separat del context i dels seus antecedents, que no està situat ni explicat, excepte amb frases tan curtes que quasi valdria més abstenir-se d'elles. És la violència de la imatge i no la importància del succés el que produeix la força de la impressió" (Revel, 1989).

La previsió d'escollir uns programes determinats rebutjarà lògicament els símptomes de l'espectador compulsiu: el zàping -canviar de canal quan comencen els blocs de publicitat-, el *flipping* -saltar d'un canal a l'altre per saber què estan emetent a tot arreu- i el *grazing* -anar saltant d'un canal a l'altre fins a trobar, per casualitat, quelcom que ens enganxi.

Segons un estudi del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, està demostrat estadísticament que a Espanya, actualment, la mitjana de temps que els nens veuen la televisió és de gairebé quatre hores diàries, xifra només superada per la Gran Bretanya. Com podem veure, són moltes hores, hores que limiten la iniciativa i la creativitat dels infants i dels adolescents i, també, per què no reconèixer-ho, la dels adults que la veuen.

El contingut dels missatges està normalment animat per una ideologia hedonista, en la qual l'única norma de conducta és buscar només el plaer. L'home s'ha de moure, exclusivament, per aquelles coses que li resultin agradables i útils. El que és ideal és el confort, mesura de felicitat, i un excessiu sentimentalisme, que s'apliquen a la vida diària com si fossin el millor, amb el perill que quedi minvada l'educació de la voluntat.

La publicitat ens presenta continuament elements i situacions en els quals el consum és quasi una obligació.

Consumir és un verb amb un contingut tan competitiu, que porta molts i moltes a tenir el desig de fer despeses, moltes vegades, desproporcionades respecte de la pròpia situació econòmica.

Davant d'aquest panorama, mantinguem-nos fermes a l'hora de preveure programes i ensenyar a triar, desenvolupant la capacitat crítica.

TEMPS DE TELEVISIÓ

Hem de donar un temps de qualitat als nostres fills. Hem escrit força sobre no anar amb presses i dedicar temps. És important saber què pensem i què els influeix més, per tant, esbrinar i observar i, per exemple, veure junts pel·lícules o programes d'entreteniment de la televisió fent preguntes i comentar-los. Així aconseguirem crear un clima de confiança on ens distraurem junts i sabrem els efectes del que veuen, les seves emocions i les seves reflexions. A més, ajudarem els infants a distingir la realitat de la ficció.

La publicitat també és un tema de diàleg important; quasi mai els objectius dels publicistes estan d'acord amb els dels pares. L'anunci està fet per a empènyer el nostre fill a gastar més i més. Els pares volem educar a gastar només el que es necessita.

CRITERI PER A TRIAR

Una noia de quinze anys m'explicava una situació en què s'havia sentit una mica avergonyida. El seu pare veia una

pellícula que a ella li semblava força deplorable i en preguntar-li què pensava i per què veia aquell programa de tan mal gust, sense cap més explicació l'adult li havia dit: "estàs carregada de romanços."

En una situació com aquesta, és una pena perdre l'ocasió de viure la sinceritat i dialogar. Potser per cansament aquell pare estava veient una bestiesa que podia perfectament deixar de mirar i aprofitar per a parlar amb la seva filla, explicar-li per què la veia, rectificar si molestava la filla i reconèixer que s'havia equivocat o desconnectar-se de la televisió.

El gran reptre dels pares i mares d'avui és preguntar-nos què fem per aconseguir que el nostre fill espectador es connecti no en un simple consumidor de productes televisius, sinó en un usuari amb capacitat crítica.

Convindrà donar criteris i aconsellar sobre la necessitat de no empassar-se programes violents, de pornografia o telescombribaries, que presenten models de persones amb certs desequilibris que no han de ser els referents dels nostres infants o joves.

Diversos estudis demostren que els infants de cinc a deu anys consumeixen al llarg d'un any uns 2.000 actes violents. Segons l'American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP), "quan els nens s'hi exposen tenen tendència a ser més agressius, no és l'única font d'agressivitat però contribueix significativament a potenciar-la".

En la secció de cartes als lectors d'un diari trobem aquesta reflexió d'un professor: "Els professors intentem inculcar als nostres alumnes una sèrie de valors, en especial de convivència, de tolerància i de respecte vers els altres. Això queda en no res a l'horari de tarda i nit a causa de certs programes de televisió. La fórmula que utilitzen és: diàleg a

crits + baralles + insults + violència verbal extrema = èxit, fama i molts diners..."

Fa poc a una nena de nou anys li preguntaven en un espai de televisió què li agradaria ser de gran. "Jo estudiaré la carrera de famosa", va respondre la nena... i el públic va riure i aplaudir!

Tenim una televisió amb programacions que dediquen moltes hores a la premsa del cor -per cert, de cor en tenen molt poc-; a fer famoses persones amb vides poc edificants i a debats sobre temes frívols i sense cap contingut ni interès, ni transcendent. El que preval actualment és, moltes vegades, la vulgaritat i la pobresa en el llenguatge, i de vegades també la grolleria. També es presenten escenes que afecten negativament la sensibilitat dels nostres fills i filles. El problema greu seria que s'acostumessin a veure-les sense que els impressionessin.

El que veuen a les notícies de la televisió es pot aprofitar per a potenciar el rebuig a alguns fets, com ara la violència de gènere, els assassinats, les guerres, els abusos, la fam al món. Fem-los veure que aquests fets estan impulsats per l'odi i despertem el rebuig dels nostres fills i filles, encarat-los amb els valors transcendents de la pau, la justícia, la solidaritat i el perdó. Empenyem-los també, en aquesta etapa adolescent, a intervenir-hi com puguin, per descomptat segons les capacitats de cadascú.

No oblidem que d'un ús excessiu de la televisió en poden derivar moltes deficiències, com ara no dedicar-se a fer els deures escolars, la pèrdua de temps, la manca de creativitat, la passivitat, l'avorriment, l'individualisme o la manca de diàleg entre els membres de la família.

! ALGUNS SUGGERIMENTS PRÀCTICS SOBRE LA TELEVISIÓ

- Veure els programes amb els fills i filles: és bo acompanyar els infants per a ensenyar-los a distingir realitat de ficció. Quan són petits, els agrada molt que els expliquin el significat del que veuen i compartir emocions.
- Anar creant a casa una filmoteca amb pel·lícules i documentals de temes interessants per a tots els membres de la família. Els fills de més edat es poden ocupar de gravar documentals, competicions esportives o pel·lícules infantils o juvenils.
- La televisió no ha de ser l'única activitat de lleure per al fill. Hem de buscar-li altres alternatives amb imaginació i sentit comú. La televisió no és una mainadera electrònica. Això és especialment important per a aquells pares que no poden ser a casa quan els seus fills i filles arriben de l'escola.
- Insistir a l'Administració en el compliment de les franges horàries de la programació infantil previstes, perquè no s'emetin programes que no siguin adequats per als infants a certes hores i que aquests no incitin a la violència, al llenguatge vulgar o a la superficialitat.
- Fomentar la comprensió crítica, fent preguntes sobre el que s'ha vist i parlant-ne.
- La cultura de la imatge no ha d'arribar als infants i adolescents només per mitjà de la televisió sinó també per altres mitjans, com ara fotografies, lectura, exposicions...
- No és convenient tenir televisors als dormitoris.
- Canviar continuament de canal no habitua a la distinció que s'ha de fer dels programes que s'ha previst veure. És convenient haver estudiat abans la programació de la setmana.

"Els serveis d'Internet i *on-line* han obert nous camins perquè els nens aprenguin i es comuniquin... Els pares han de prendre algunes precaucions si els seus fills passen massa temps al ciberespai... però el perill més greu recaurà en els nens que quedin endarrerits per no tenir accés a les noves tecnologies."

LAWRENCE E. SHAPIRO

Amb Internet, tenim a les nostres mans una gran eina educativa. Som afortunats els que podem disposar-ne i ensenyar els nostres fills a utilitzar-la. Reflexionem ara sobre aquest tema tan present en aquest segle de l'era digital.

Aconseguir l'ús responsable d'Internet és un gran repte i, com hem comentat per a la televisió, és fonamental la consciència d'establir i pactar horaris per a navegar-hi.

És imprescindible que aquells pares que no tinguin nocions d'informàtica les aprenguin per a poder donar crèdit als fills sobre quines pàgines són interessants per a l'entreteniment, la cultura, deures de l'escola, etc. Per a adquirir aquestes nocions no cal anar a classes, només hi hem de posar interès; segurament els nostres fills s'ho passaran bé explicant el funcionament de l'ordinador al pare o a la mare i això els donarà seguretat, ja que els farà sentir importants, pel fet de saber-ne més que ells.

En la mesura del que haguem decidit, cercarem webs adients per a fer els deures de l'escola, per a interconnectar-

se amb els seus condeixebles i amb el professor, per a tenir una informació o per a fer jocs d'entreteniment. Internet és un mitjà profitós i pedagògic per als nostres infants i adolescents.

Potser els pares podem aconsellar algun fòrum que ja hem visitat nosaltres i que és adient per als joves. Recordem que no hem de cedir amb l'horari establert, ja que si s'estan massa hores connectats es corre el risc d'acabar perdent la comunicació amb la família. Hem d'interessar-nos pel que fan, ja que no es pot perdre el temps al Messenger o navegant a la babalà per Internet. I això és el que fan molts infants i adolescents quan, tancats a l'habitació amb l'ordinador, passen moltes hores desconnectats de la realitat.

Quan estan connectats a la pròpia llar és més fàcil tenir idea de per on naveguen; en canvi, això és difícil quan ho fan amb els amics o coneguts. S'ha fet popular la frase: "ensenyar a navegar sense enfonsar-se" i això és el que hem de fer: intentar que no s'ofeguin. Sempre hem de conèixer i estar a l'aguait sobre les pàgines web que freqüenten i donar els mitjans necessaris per a enfortir la seva iniciativa i cercar-ne de noves.

Alguns joves han deixat ja de veure Internet com una mena de televisió, i amb el Messenger, que va guanyant adeptes, els fòrums i el fenomen dels blocs (*weblog*), han passat a entendre'l com una eina interactiva on la seva veu pot estar representada. Els blocs, que últimament han guanyat popularitat entre alguns nois i noies, són una mena de diaris que admeten respostes i no cal pagar per a llogar un domini.

Una altra recomanació és fer una passejada pel portal del grup musical o la pel·lícula que ha agradat al nostre fill

adolescent, per tal de trobar-hi elements –que potser ens sorprendran agradablement o desagradablement– sobre el que senten, com pensen o què fan amb l'ordinador.

Les mares i els pares de l'era digital no podem viure d'esquena a aquest fenomen. Les noves tecnologies, ben orientades, donen moltes possibilitats de maduresa personal i fomenten la curiositat intel·lectual, cosa molt positiva. De tota manera no podem oblidar que les biblioteques segueixen existint i que la lectura mai pot ser substituïda per Internet.

Internet ofereix un espai obert al món per a la recerca i el coneixement però, com que és un mitjà molt ràpid, requereix la total atenció per part dels pares per guiar i ensenyar la manera d'utilitzar-lo, ja que un mal ús podria fer minvar la capacitat de pensar dels nostres fills, fonamental per a desenvolupar íntegrament la seva formació humana.

! CONSELLS SOBRE L'ÚS D'INTERNET

- Cercar amb els fills webs divertits. N'hi ha per a totes les edats de molt bonics i interessants, i alhora útils per a desenvolupar la imaginació i la creativitat.
- Proporcionar estratègies per a ensenyar a navegar. Les estadístiques diuen que els joves –especialment les noies– es connecten molt als xats. En aquest entorn, un no sempre és el que sembla, ja que és fàcil fingir que s'és una altra persona. Això pot agradar als qui, segons el seu grau de timidesa, saben que no poden ser reconeguts, queden difosos per l'anonimat i s'obren a explicar més coses.
- Cal insistir als nostres fills dels riscos que pot comportar donar les dades personals a un desconegut. Igualment, per a fer una nova coneixença no s'ha de quedar mai amb cap desconegut sense comunicar-ho prèviament als adults.

- Col·locar l'ordinador en un espai de pas. Sempre és més fàcil rebre suport d'un adult si un infant està situat en una zona comuna de l'habitatge, i no tot sol al seu dormitori.
- Per a evitar els missatges nocius d'Internet i l'entrada de virus a l'ordinador, podem tenir l'ajuda de filtres; tot i els filtres, hem de dir als fills que ens consultin quan alguna cosa del que els apareix a la pantalla els sobti.
- No els podem assessorar si no sabem el que els interessa, si bé podem recórrer a mirar els últims portals visitats. És bo revisar periòdicament l'història del navegador, els correus electrònics i les pàgines de preferits.
- Tenir als preferits una llista de portals amb jocs, de consulta o d'entreteniment, que permet accedir-hi de manera més ràpida.

Jocs amb personatges de la televisió

Les Tres Bessones (www.lestresbessones.com): Web molt atractiu amb jocs, temes de debat, agenda i, és clar, informació sobre Les Tres Bessones. En català, castellà i anglès.

Cbeebies (www.bbc.co.uk/cbeebies): La "casa" dels Teletubbies, d'en Bob el Manetes, els Tweenies, en Pingu, en Postman Pat, en Clifford... La pàgina dels dibuixos animats produïts per la prestigiosa cadena de televisió BBC. Jocs, contes, cançons, material per a pintar. En anglès.

Les Zouzous (www-org.france5.fr/zouzous): Web de la pàgina infantil de la televisió francesa France 5, on hi ha el web d'en Noddy o de l'Os Brunet, personatge molt popular a França i que a Catalunya apareix a la revista *Cucafera*, entre d'altres. Jocs educatius, dibuixos i cançons per als més menuts. En francès.

Club Súper 3 (www.super3.cat): Bàsicament és un web d'informació sobre la programació televisiva i els serveis del club. Però també hi ha jocs en línia, i un apartat (Súper È) amb algunes informacions interessants per a infants inquietos. En català.

Edu365 (www.edu365.com): Portal de recursos gestionat pel Departament d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya. Recursos educatius, informació d'actualitat, jocs, exercicis interactius... per a totes les edats. En català.

Webclip (www.tv3.cat/webclip): Web imprescindible per a conèixer els millors portals per als nens i els adolescents, classificats per cicles educatius i per matèries. També per a infants discapacitats. Recursos educatius i de lleure. En català.

Jocs infantils.cat (www.jocsinfantils.cat): En aquest web es recullen més de 900 jocs infantils d'arreu del món per a jugar "presencialment", no amb l'ordinador. Són fixos amb diversos nivells d'informació, que val la pena d'imprimir i practicar a l'aire lliure o a dins de casa, depèn del cas. Amb enllaços a altres webs de jocs. En català.

Jocsweb (www.jocsweb.cat): Web amb més de 400 jocs amb java, flash, shockwave, etc., per a jugar en línia o copiar a l'ordinador. En català.

Una mar de contes (www.totcontes.com): Pàgina que inclou una gran quantitat de contes populars i d'altres de creats per usuaris del web, a més de poesies. Com a element negatiu hi ha el fet que en el moment de consultar-lo (estiu del 2006) hi havia faltes d'ortografia. En català (té una versió en castellà amb una selecció més reduïda de contes).

Cavall Fort (www.cavallfort.net): Web de les revistes *Cavall Fort* i *Tatano*. El més interessant que conté és l'agenda d'activitats familiars. En català.

BONO, Edward de (1993): *Seis sombreros para pensar*. Granica, Buenos Aires.

CASILLLO, Gerardo (1995): *Tus hijos adolescentes*. Palabra, Madrid, p. 132.

CHEVROT, Georges (1985): *Las pequeñas virtudes del hogar*. Herder, Barcelona.

DEFOE, Daniel (1914): *Robinson Crusoe*. Montaner i Simón, Barcelona.

DOTTRENS, R. (1949): *La enseñanza individualizada*. Kapelusz, Buenos Aires.

DURR, Otto (1969): *La obediencia del niño*. Herder, Barcelona, p. 42.

EQUIP DE MESTRES DE ROSA SENSAT (1978): *Recull de poemes per a petits i grans*. Kairós, Barcelona, p. 54.

— (1976): *Olles, olles de vi blanc*. La Galera, Barcelona.

ESPINALS, Josep M. (1985): *Els nostres objectes de cada dia*. Edicions 62, Barcelona, p. 119.

FROMM, Erich (1989): *El miedo a la libertad*. Ediciones Paidós, Barcelona.

GOLEMAN, Daniel (1997): *Inteligència emocional*. Kairós, Barcelona, p. 424.

GONZÁLEZ, Dolors (2005): *Ara parlem nosaltres*. Ara Llibres, Barcelona.

GEMBE, Pilar; GOÑI, Carles (2004): *No ho diguis als meus pares*. Columna Edicions, Barcelona.

LE GALL, André (1958): *Caracterologia de la infància i de l'adolescència*. Lluís Miracle, Barcelona.

MARTÍ I POL, Miquel (1991): *Llibre d'absències*. Empúries, Barcelona.

MESNARD, Pierre (1963): *Educació i caràcter*. Lluís Miracle, Barcelona.

POCH I AVELLÁN, Concepció (1996): *De la vida i la mort*. Claret, Barcelona.

REVEL, J.F. (1989): *El conocimiento inútil*. Planeta, Barcelona, p. 282.

RODARI, Gianni (1973): *Contes per telèfon*. Joventut, Barcelona, p. 8.

SHAPIRO, Lawrence E. (1997): *La educación emocional de los niños*. Ediciones B, Barcelona.

SERRANO, Sebastià (2003): *El regal de la comunicació*. Ara Llibres, Barcelona.

ACONSEGUEIX UN WALKMAN® MP3 SONY SENSE FIL AMB

Passos per obtenir-lo:

1. Entra al web labutxaca.cat
2. Descarrega't la targeta de fidelització.
3. Omple els espais amb 8 cupons com els que trobaràs a la part inferior dreta.
4. Envia-ho amb les teves dades a:
labutxaca
Ref. Walkman
Departament de Màrqueting
c. Pau de la Creu, 4
08001 Barcelona
5. Fes-ho abans del 30 de setembre de 2010.
6. Si has fet tots els passos, el walkman és teu.

Més informació www.labutxaca.cat

Promoció vàlida per als títols de labutxaca publicats de gener a juliol del 2010. S'ha de complir amb tots els passos per obtenir el walkman. No s'admetran targetes manipulades (que no s'hagin descarregat del web). El walkman (model Sony e160) s'haurà de recollir a les oficines de Grup 62 un cop el Departament de Màrqueting hagi contactat amb tu.

Campaña WALKMAN® MP3 SONY sense fil

